

KOMPONENT 5: Adaptácia na zmenu klímy

1. Popis komponentu

1.1 Oblasť politiky

Zelená ekonomika

1.2 Cieľ

Zvýšiť odolnosť ekosystémov i ľudských sídiel voči negatívnym prejavom zmeny klímy reformami systému manažmentu vôd, manažmentu krajiny, ochrany prírody a biodiverzity, uplatňovaním zelených prvkov v krajine a investíciami do vodozádržných opatrení a budovaním zelenej infraštruktúry, vrátane výsadby zelene. Cieľ je v súlade s národnou Stratégiou environmentálnej politiky do roku 2030, so Stratégiou adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy, s Víziou a stratégiou rozvoja Slovenska do roku 2030 - dlhodobou stratégiou udržateľného rozvoja Slovenskej republiky - Slovensko 2030, a tiež stratégiami a dlhodobými cieľmi Európskej únie, predovšetkým Európskou zelenou dohodou, a je ich súčasťou.

Tento komponent prispieva k zelenej transformácii ekonomiky - realizácia reforiem a investícií významne a dlhodobo zvyšuje odolnosť ekosystémov a krajiny voči dôsledkom zmeny klímy, ako sú zvyšujúce sa teploty, prívalové dažde a povodne, obdobia intenzívneho sucha a nedostatku vody, vodná a veterná erózia, či strata biodiverzity z dôvodu miznúcich ekosystémov. Komponent umožní realizovať opatrenia, ktoré zmiernia tieto negatívne vplyvy zmeny klímy a transformujú ekonomiku smerom od intenzívneho využívania prírodných zdrojov k udržateľnejším alternatívam. Ak biodiverzita nebude disponovať adekvátnou ochranou a ekosystémy nebudú dostatočne odolné voči zmenám klímy, hrozí, že požiadavky na znižovanie emisií skleníkových plynov v ostatných sektoroch budú v budúcnosti vyššie než je súčasný odhad.

Dôraz v komponente je kladený na opatrenia v extraviláne. Rovnako dôležité sú adaptačné opatrenia v intravilánoch miest a obcí. Zadržiavanie dažďovej vody v sídlach pozitívne ovplyvňuje miestnu mikroklimu, podporuje malý vodný cyklus a pomáha aj v boji proti suchu. Zvyšovaním vodozádržnej schopnosti miest a aplikáciou prvkov zeleno-modrej infraštruktúry sa zvýši odolnosť voči extrémnym výkyvom počasia v dôsledku zmeny klímy. V zastavanom území sa bude eliminovať negatívny dopad nepriepustných povrchov, zvýši sa podiel polopriepustných a priepustných povrchov, čo zvýši adaptačnú schopnosť sídiel. Je plánované podporovať tieto investície v rámci Európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) z programového obdobia 2021 – 2027 ako nadväzujúce a synergické investície pre dosiahnutie cieľov reforiem začatých v rámci Plánu obnovy a odolnosti SR (ďalej len „plán obnovy“).¹

1.3 Pracovné miesta a rast

Reforma ochrany prírody začne proces transformácie hospodárstva v chránených územiach z intenzívnej ťažby dreva na prírode blízke obhospodarovanie, ekologické poľnohospodárstvo a mäkký turizmus s vyššou pridanou hodnotou a diverzifikovanou a sezónne flexibilnou štruktúrou pracovných príležitostí.

1.4 Reformy a investície

Adaptácia na zmenu klímy si vyžaduje komplexný transformačný prístup, na ktorý sú potrebné súbežne reformy, ako aj investície zvyšujúce odolnosť ekosystémov i ľudských sídiel. Tento komponent spája opatrenia, ktoré sú plne alebo čiastočne financované z plán obnovy.

¹ Podrobný popis implementácie investície nie je v tomto dokumente uvedený, keďže investícia nebude z Plánu Obnovy zabezpečená.

1.4.1 Reformy:

Reforma 1: Reforma krajinného plánovania

Územia v prvom a druhom stupni ochrany dnes nedisponujú adekvátnou ochranou pred narušovaním krajinných štruktúr. Nový zákon o krajinnom plánovaní spolu s nadväzujúcimi metodickými dokumentami a mapovými podkladmi bude dôležitým odborným podkladom pre územnoplánovacia dokumentácia a následné schvaľovacie procesy pre povoľovanie stavieb a činností. To bude mať významný vplyv na udržanie krajinných štruktúr, ekologickú stabilitu a ochranu biodiverzity. Ich stratou by sa narušila schopnosť adaptácie na zmenu klímy, ktorú prirodzene poskytujú krajinné štruktúry.

Reforma 2: Reforma ochrany prírody a hospodárenia s vodou v krajine

Cieľom reformy je dosiahnuť taký stav biotopov v chránených územiach, ktorý bude zaručovať ich dlhodobu a zvyšujúci príspevok k ochrane krajiny pred zmenou klímy a ich vlastnú odolnosť pred nepriaznivými účinkami zmeny klímy. Toto sa udeje prostredníctvom inštitucionálneho posilnenia ochrany prírody, minimalizáciou kompetenčných konfliktov v rámci chránených území, zjednodušením systému ochrany, integráciou sústav chránených území (národnej, európskej a medzinárodnej) a vytvorením podmienok pre zonáciu národných parkov. Výsledkom bude moderný systém, v rámci ktorého bude na príslušných územiach prvotným cieľom ochrana prírody a biodiverzity, čo zabezpečí dlhodobý stabilný príspevok ekosystémov k adaptácii na zmenu klímy a k mitigácii. Zároveň reforma umožní revitalizáciu vodných tokov a vytvorí priestor pre ich ekologický manažment, obnovu priestoru pre rieky a progresívnu protipovodňovú ochranu zohľadňujúcu ochranu prírody a zadržiavanie vody v krajine. Klimatická zmena môže priniesť znížovanie dostupných zdrojov vody, preto je potrebné jestvujúce zdroje chrániť pred vysychaním, či pred kvantitatívnym, ale aj pred možným kvalitatívnym znehodnotením.

1.4.2 Investície:

Investícia 1: Adaptácia regiónov na klimatickú zmenu s dôrazom na ochranu prírody a rozvoj biodiverzity

Cieľom investície je ochranou ekosystémov zabezpečiť dlhodobu udržateľnú príspevok ekosystémov k adaptácii na zmenu klímy a zmiernenie jej dôsledkov (zmiernenie povodní, prevencia pred suchom). To sa dosiahne majetkovým vyrovnaním na najvýznamnejších pozemkoch v národných parkoch a zabezpečením sústavnej, dlhodobej a udržateľnej ochrany prírody. Národné parky predstavujú základný kameň systému chránených území na Slovensku a do veľkej miery sa prekrývajú s územiaми európskeho významu. Majetkové vyrovnanie umožní vyhlásenie nových bezzásahových území s najvyšším stupňom ochrany, čo zvýši odolnosť ekosystémov, vrátane tých, v ktorých žije hlucháň, ktorý na Slovensku predstavuje dáždnikový druh lesných ekosystémov. Útlm ťažby dreva a rozvoj ochrany prírody umožní vyššiu prevenciu pred povodňami a suchom, transformáciu regiónov z orientácie z intenzívneho využívania prírodných zdrojov na mäkký turizmus, s vyššou pridanou hodnotou a vyššou mierou poskytovaných ekosystémových služieb. Revitalizované vodné toky, vrátane mokradí, zabezpečia zadržiavanie vody v krajine a jej postupné uvoľňovanie. Stanú sa dôležitými prvkami krajiny, podporia zachovanie biodiverzity a obnovu biotopov. Obnova lesov zalesňovaním pôvodnými druhmi drevín docielí zníženie vodnej erózie pôdy, dosiahne sa prirodzené zadržiavanie vody v krajine, čím dôjde k zmierneniu dôsledkov extrémnych výkyvov počasia, najmä povodní a sucha. Uvedené investície predstavujú iba časť investícií potrebných na adaptáciu spoločnosti na klimatickú zmenu tak ako sú definované v Stratégii adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy. Ďalšie investície budú financované z iných verejných zdrojov.

Odhadované náklady: 159 mil. EUR

2. Hlavné výzvy a ciele

2.1 Hlavné výzvy

Zmena klímy

Do roku 2030 sa očakáva zvyšovanie priemerných teplôt v každom ročnom období a v dôsledku zmeny klímy, zvýšený výskyt extrémnych udalostí, na ktoré je nutné sa pripraviť. Za posledných 20 rokov dosiahli evidované priemerné ročné náklady na povodňové škody na Slovensku výšku približne 70 mil. EUR, pričom najvyššie boli v roku 2010, kedy škody a náklady na zabezpečovacie a záchranné práce dosiahli vyše pol miliardy EUR. Z hľadiska oblastí je najohrozenejšie východné Slovensko (napr. v roku 2020 boli rozsiahle záplavy v rámci regiónu Muránskej planiny). Až dve pätiny zo všetkých povodňových udalostí sa udiali v Prešovskom kraji.

Voda je strategická surovina a prírodné bohatstvo a je nenahraditeľná ako pre život, tak aj pre ekonomiku. V súvislosti so zmenou klímy sa jej nedostatok stáva kľúčovým problémom nielen rozvojových, ale aj mnohých rozvinutých štátov. Pre nadchádzajúce obdobie preto bude prioritou dosiahnuť dobrý stav vôd a efektívne využívanie zdrojov vody.

Veľkou výzvou bude aj nedostatok vody. Najohrozenejším je región východného Slovenska, vrátane regiónu Polonín. V poslednom období sa sucho na Slovensku stáva významným negatívnym fenoménom. Čoraz častejšie sa vyskytujú dlhé obdobia sucha, ktoré sa striedajú s intenzívnymi zrážkami spôsobujúcimi prívalové povodne.

Ochrana sa netýka len ohrozených druhov a biotopov v chránených územiach, ale aj prírodných prvkov mimo nich. Tá má zásadný vplyv na zachovanie biologickej diverzity, ekologickej stability a konektivity, zdravie a kvalitu života. Krajina a krajinné prvky by tiež mali byť chránené a mal by na nich byť uplatnený taký manažment a plánovanie, ktorý prispieva k zachovaniu ich priaznivého stavu. Na Slovensku je tretia najnižšia rovnomernosť rozloženia mestskej zelene v EÚ. Mestská zeleň má podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) pozitívny vplyv na zdravie a pomáha mestám lepšie sa prispôsobiť nepriaznivým dôsledkom zmeny klímy. V slovenských mestách sa nachádzajú veľké koncentrované zelené plochy, ale aj oblasti s nízkym výskytom zelene.

Strata biodiverzity a kolaps ekosystému patria medzi najväčšie hrozby, ktorým bude ľudstvo v nasledujúcom desaťročí čeliť. Ohrozujú aj základy našej ekonomiky a náklady, ktoré vznikajú v dôsledku nečinnosti, sú vysoké a podľa očakávania ešte vzrastú. Pokiaľ ide o ekosystémové služby, svet od roku 1997 do roku 2011 prišiel podľa odhadov o 3,5 – 18,5 mld. EUR ročne v dôsledku zmeny krajinej pokrývky a o 5,5 – 10,5 mld. EUR ročne v dôsledku degradácie pôdy. Strata biodiverzity vedie najmä k nižším výnosom plodín a úlovkom rýb, väčším ekonomickým stratám v dôsledku povodní a iných katastrof, ako aj k strate potenciálnych nových zdrojov liekov.²

Zmena klímy a jej negatívne vplyvy majú dôsledky aj na rovnosť medzi ženami a mužmi a dotýkajú sa všetkých oblastí života (sociálnej, kultúrnej, hospodárskej a politickej) na miestnej i celosvetovej úrovni. Na ženy a mužov nemajú ekologické politiky zamerané na boj proti zmene klímy rovnaký vplyv. Napr. ženy ako klimatickí utečenci majú menej možností uplatniť sa, majú menej možností zabezpečiť si prechod na čistú energiu (viac žien žije v energetickej chudobe). Zohľadnenie aspektov rovnosti žien a mužov v tejto oblasti môže zohrávať kľúčovú úlohu pri využívaní plného potenciálu týchto politík.

Stav vodných tokov

Vplyvom úprav tokov, najmä pre zabezpečenie protipovodňovej ochrany, (čiastočne aj využitie územia v poľnohospodárstve) boli pôvodne členité meandrujúce a vetvené rieky s množstvom ramien napriamene a vtiesnané do upraveného monotónneho koryta, zväčša lichobežníkového tvaru s opevnenými brehmi. Hlavným kritériom úpravy toku v tej dobe bolo zabezpečenie protipovodňovej ochrany a zvýšenie rozlohy poľnohospodárskej pôdy. Z dnešného pohľadu je primeranosť týchto opatrení na mnohých miestach otázna najmä preto, že takéto úpravy tokov prispeli k izolácii procesov koryta a záplavového územia (obmedzenie laterálnej konektivity), čo je jedna z hlavných príčin zhoršujúceho sa ekologického stavu riek a mokradí.

Okrem urbanizácie sa do blízkosti riek a pôvodných záplavových území nevhodne (často nelegálne) umiestnila infraštruktúra, čo spôsobuje značné povodňové škody, najmä pri extrémnych povodniach. Zmenšenie prirodzených záplavových území prispelo k zrýchleniu odtoku vôd, k zhoršovaniu povodňových problémov a zvýšeniu škôd na

² Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0380&from=EN>

nižšie ležiacich územiach. Nepriaznivé dôsledky tohto stavu vplývajú aj na úbytok vody v krajine, čo sa výrazne prejavuje najmä v obdobiach sucha.

Vplyvom vodných diel, ktoré vytvárajú priečne bariéry na tokoch (priehrady, hate, stupne, malé vodné elektrárne), došlo k narušeniu pozdĺžnej kontinuity pre vodné organizmy, zvýšilo sa ukladanie sedimentov, znížila sa biodiverzita. Bariéry na tokoch obmedzujú migráciu rýb, vytvárajú nerovnováhu v režime sedimentov a jemných a hrubých organických látok (zdroj energie pre vodné organizmy), pôsobia na zmenu dynamiky prúdenia a prispievajú k ďalšej fragmentácii krajiny. Zanášanie vodných nádrží, ktoré spôsobuje postupné zmenšovanie objemu, kolmatáciu dna, obmedzenie interakcie podzemných a povrchových vôd s možnosťou zhoršenia kvality vôd, je závažným vodohospodárskym a ekologickým problémom.

Stav chránených území

Budovanie systému chránených území, ktoré má na Slovensku viac ako storočnú históriu a viacero európskych prvenstiev, v súčasnosti nespĺňa kritériá medzinárodných štandardov. Chránené územia sa dnes nedajú jednoducho kategorizovať podľa manažmentových kategórií Medzinárodnej únie na ochranu prírody a prírodných zdrojov (IUCN), napríklad ani jeden slovenský národný park ako celok nespĺňa podmienku prevahy území nenarušených ľudskou činnosťou.

Slovenské národné parky, v rámci ktorých sa nachádza aj značná časť území európskeho významu a chránených vtáčích území (súčasť európskej sústavy Natura 2000), pokrývajú v porovnaní s inými krajinami EÚ nadpriemerne veľký podiel územia krajiny (29,8% územia SR). Napriek veľkej rozlohe, manažment našich národných parkov má množstvo nedostatkov, ktoré sa systémovo neriešili a sú dnes významnými požiadavkami a príležitosťami na zmenu. Najprísnejšie chránené územia (bezzásahové územia) v súčasnom 5. stupni ochrany prírody sú silne fragmentované a celkovo ich rozloha tvorí iba 20 % súčasných národných deviatich parkov, čo môže viesť k degradácii biotopov a následnej strate biodiverzity. Podľa Stratégie environmentálnej politiky do roku 2030 sa má výmera bezzásahových zón zvýšiť do roku 2025 na 50 % a do roku 2030 až na 75 % rozlohy národných parkov. Pri zachovaní súčasných rozlôh národných parkov by tak územia bez zásahu mohli tvoriť v maximálnom rozsahu až 5 % rozlohy Slovenska, resp. 10 % lesov na Slovensku.

Z pohľadu zonácie majú jednotlivé národné parky na Slovensku rozličnú východiskovú situáciu. Zásadne sa líšia rozlohou, podielom štátnych pozemkov na celkovej výmere, ako aj rozsahom súčasného bezzásahového územia. Najväčší národný park Nízke Tatry (NAPANT) má rozlohu viac ako 76 tisíc hektárov, oproti tomu najmenší národný park Pieninský národný park (PIENAP) menej ako 4 tisíc hektárov. Kým napríklad v Pieninách alebo v Malej Fatre je väčšina pozemkov v neštátnom vlastníctve, na Muránskej Planine je to naopak. V Tatranskom národnom plánu (TANAP) tvorí už dnes 42 % územia piatej stupeň ochrany prírody, no v Slovenskom krase bezzásahové územie tvorí len 4 % územia. V súčasnosti majú 2 z deviatich národných parkov (PIENAP a Slovenský raj) schválenú zonáciu, výmera bezzásahovej časti je však nedostatočná z hľadiska aktuálnych EÚ či národných trendov a prijatých stratégií, ako aj z hľadiska potreby adaptácie na zmenu klímy a záchytní emisií CO₂ (mitigačné opatrenie).

Priemerne sa v posledných 3 rokoch pomocou finančnej náhrady za obmedzenie hospodárenia vyplatilo ročne priemerne 4,27 mil. EUR. Na územiach patriacich súkromníkom štát využíva primárne inštitút finančnej náhrady, ktorá je vyplácaná ako kompenzácia za obmedzenie bežného obhospodarovania lesov v bezzásahovej oblasti. Len v samotných Vysokých Tatrách to bolo v priemere viac ako 800 tis. EUR ročne počas ostatných 10 rokov. Platenie náhrad formou kompenzácie za obmedzenie bežného obhospodarovania lesov v bezzásahovej oblasti nie je systémové riešenie, pretože nerieši majetkové vysporiadanie sa s neštátnymi vlastníkmi lesa. Dlhodobu stabilnejšie riešenia ako výkupy, alebo zámeny, prípadne nájom, by tak nahradili často nepredvídateľné výdavky na náhrady za škody, napr. v prípadoch prírodných kalamít.

Strata biodiverzity

V priaznivom stave sa v roku 2013 nachádzala asi pätina druhov³ a tretina biotopov európskeho významu⁴ na Slovensku. V roku 2019 sa tento stav podľa reportovaných údajov dokonca ešte zhoršil, no v skutočnosti ide len o priblíženie údajov reálnemu stavu zlepšovaním dát, hlavne z monitoringu.

Intenzita ťažby, teda podiel skutočnej ťažby a prírastku dreva, je dlhodobo vyššia než v ostatných krajinách Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) a za posledných 10 rokov je jej trend rastúci. Viac ako tretina stromov na Slovensku je vo vysokom stupni defoliácie, kedy je aspoň štvrtina ich listov poškodená, čo je dlhodobo viac, než je celoeurópsky priemer. Kysuce, Orava a spišsko-tatranská oblasť sú oblasťami s dlhodobo najhorším zdravotným stavom lesov. Odlesnenie veľkých plôch spôsobuje povodne a dezertifikáciu krajiny.

Dôslednou ochranou ekosystémov zabezpečiť je stabilný príspevok v mitigácii zmeny klímy. Ak biodiverzita nebude disponovať adekvátnou ochranou a ekosystémy nebudú dostatočne odolné voči zmenám klímy, hrozí, že požiadavky na znižovanie emisií skleníkových plynov v ostatných sektoroch budú v budúcnosti vyššie než je súčasný odhad. Medzi hlavné činitele nepriaznivého zdravotného stavu slovenských lesov patria zmena klímy a s ňou spojené výkyvy počasia (najmä vietor), veterné kalamity a následne sekundárne sa množiaci podkôrny hmyz a vplyv človeka, činnosťou ktorého sú lesy na mnohých miestach vekovo a druhovo málo diverzifikované (predovšetkým v prípade smrekových monokultúr), a tým pádom väčšinou zraniteľné.

2.2 Hlavné ciele

Implementovaním Európskeho dohovoru o krajine a prijatím nového zákona o krajinnom plánovaní sa podporí udržanie krajinných štruktúr, čo bude mať zásadný význam pre ekologickú stabilitu krajiny, v kontexte klimatických zmien a ochranu biodiverzity. Zákon bude nástrojom na zachovanie a ochranu existujúcich krajinných štruktúr v krajine, ktoré významným spôsobom prispievajú k adaptácii na zmenu klímy (vodozadržná funkcia a prevencia pred povodňami a veternou eróziou) a ich stratou by sa táto adaptačná schopnosť výrazne znížila. To prispeje k podpore zachovania biodiverzity vo voľnej krajine a vytvorí podmienky na prežitie pôvodných druhov rastlín a živočíchov napriek klimatickým zmenám.

Vytvoria sa lepšie podmienky na dosiahnutie priaznivého stavu vodných tokov, zvýši sa schopnosť krajiny zadržiavať vodu a zabezpečí sa protipovodňová ochrana sídel. Zníži sa rýchlosť odtoku vody z krajiny, dôjde k obnove mokradí a ochrane zdrojov pitnej vody a pôdy. Zníži sa erózia a riziko vysušovania dôslednými opatreniami na lesnej pôde. Renaturáciou vodných tokov a mokradí a posilnením ich retenčnej schopnosti sa prispeje k riešeniu problému nedostatku vody.

Základnou podmienkou pre fungujúce vodné útvary je ich dobrý stav, ktorý stále nedosahujú všetky útvary. Pre ich zachovanie bude nutné zintenzívniť budovanie prírode blízkych protipovodňových opatrení a renaturalizovať vodné toky vrátane meandrov, lužných lesov, mokradí a iných vodných prvkov, ktoré zmiernia povodne, udržia vodu v krajine ako prevencia pred povodňami.

Pre obnovu ekosystémov a zvýšenie kvality ekosystémových služieb je potrebné zlepšiť ekologický stav vodných tokov, znížiť výmeru a intenzitu zásahov do lesov, zvýšiť vek porastov (napr. prostredníctvom zvýšenia rubnej doby) a zásadne chrániť rašeliniská a mokrade na miestach, kde už chránené sú a pokúsiť sa o revitalizáciu mokradí na miestach, kde v minulosti zanikli, keďže ich výmera vzhľadom na pomer k iným ekosystémom je extrémne malá.⁵ Zefektívnenie a skvalitnenie manažmentu chránených území, posilnením organizácie ochrany prírody a orgánov ochrany prírody zvýši odolnosť ekosystémov voči zmene klímy. Podpora prirodzených ekosystémov a ochrana predovšetkým prioritných európskych druhov a biotopov aj formou bezzásahovosti zabezpečia odolné lesné ekosystémy, ktoré prispejú k uhlíkovej neutralite.⁶

³ Stav druhov európskeho významu, Enviroportál, <https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=182>

⁴ Stav biotopov európskeho významu, Enviroportál, <https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=183>

⁵ Hodnota ekosystémov a ich služieb na Slovensku, <http://www.sopsr.sk/files/hodnota-ekosys.pdf>

⁶ Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity na rok 2030, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_sk

Kríza biodiverzity a kríza v oblasti klímy sú neoddeliteľne prepojené. Zmena klímy urýchľuje ničenie prírodného prostredia v dôsledku sucha, záplav a lesných požiarov a úbytok prírodných zdrojov a neudržateľné využívanie prírody sú zasa kľúčovými príčinami zmeny klímy. Ale rovnako ako sú prepojené krízy, sú prepojené aj riešenia. Príroda je naším životne dôležitým spojencom v boji proti zmene klímy. Zásadný význam z hľadiska zníženia emisií a adaptácie na zmenu klímy budú mať riešenia inšpirované prírodou, ako sú ochrana a obnova mokradí, rašelinísk a pobrežných ekosystémov alebo udržateľné obhospodarovanie príbrežných ekosystémov, lesov, trávnych porastov a poľnohospodárskej pôdy.⁷ Reforma ochrany prírody začne proces transformácie hospodárstva v chránených územiach z intenzívnej ťažby dreva na prírode blízke obhospodarovanie, ekologické poľnohospodárstvo a mäkký turizmus s vyššou pridanou hodnotou a diverzifikovanou štruktúrou pracovných príležitostí.

V najviac ohrozených regiónoch (Muránska Planina a Poloniny) budú realizované plány rozvoja, ktoré napomôžu regiónom pri ich transformácii a zabezpečia nové pracovné miesta bez negatívneho dopadu na životné prostredie. Mäkký turizmus má navyše vyššiu pridanú hodnotu a predstavuje sofistikovanejší a diverzifikovanejší sektor než intenzívna ťažba dreva, čo môže pomôcť regiónom zabrániť vyludňovaniu. Tieto projekty budú modelovými prípadmi pre ostatné regióny Slovenska.

2.3 Kontext v národnej stratégii

Hlavné strategické ciele podľa Stratégie environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030⁸ sú:

- SC1 Zastaviť stratu biodiverzity.
- SC2 Zreformovať štátne inštitúcie ochrany prírody.
- SC3 Vytvoriť a uplatňovať integrovaný koncept ochrany krajiny.
- SC4 Predchádzať a zmierňovať dopady zmeny klímy pomocou ochrany ekosystémov a ich služieb.
- SC5 Zvýšiť využitie zelených opatrení v ochrane pred následkami povodní.
- SC6 Zadržať vodu v krajine.

Okrem uvedenej stratégie environmentálnej politiky nastavujú strategické ciele v oblasti biodiverzity a zmeny klímy aj podriadené čiastkové strategické dokumenty, najmä pripravovaná Koncepcia ochrany prírody, biodiverzity a krajiny do roku 2030, Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy⁹ a Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody H2odnota je voda¹⁰. Tieto dokumenty pomenúvajú strategické ciele v súlade s nadradenou stratégiou environmentálnej politiky SR.

⁷ Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0021.02/DOC_1&format=PDF

⁸ Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030, https://www.minzp.sk/files/iep/publikacia_zelensie-slovensko-sj_web.pdf

⁹ Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, <https://www.minzp.sk/files/oblasti/politika-zmeny-klimy/nas-sr-2014.pdf>

¹⁰ H2odnota je voda: Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody, <https://www.minzp.sk/files/sekcia-vod/hodnota-je-voda/h2odnota-je-voda/h2odnota-je-voda.pdf>

	SC1 Zastaviť stratu biodiverzity	SC2 Zreformovať štátne inštitúcie ochrany prírody	SC3 Vytvoriť a uplatňovať integrovateľný koncept ochrany krajiny	SC4 Predchádzať a zmierňovať dopady zmeny klímy pomocou ochrany ekosystémov a ich služieb	SC5 Zvýšiť využitie zelených opatrení v ochrane pred následkami povodní	SC6 Zadržať vodu v krajine
Reforma krajinného plánovania	✓		✓	✓		✓
Reforma ochrany prírody a hospodárenia s vodou v krajine	✓	✓		✓	✓	✓
Adaptácia regiónov na klimatickú zmenu s dôrazom na ochranu prírody a rozvoj biodiverzity	✓	✓	✓	✓	✓	✓

3. Popis investícií a reforiem v tomto komponente

3.1 Reformy

3.1.1 Reforma 1: Reforma krajinného plánovania

Výzvy

Územné systémy ekologickej stability, ktoré majú za cieľ vytvorenie krajinných sietí ekologickej stability naprieč štátom aj celou EÚ, sú síce vypracúvané a schvaľované, no ich uplatňovanie v praxi nie je dostatočné. Hoci sú niektoré územia vyznačené ako významné, stáva sa, že ich pretnú infraštruktúrne, či priemyselné investície a narušia celistvosť tohto systému, a tým ho výrazne poškodzujú.

Slovensko nemá samostatný zákon o krajine, resp. krajinnom plánovaní, hoci po pristúpení k Európskemu dohovoru o krajine v roku 2006 bol návrh tohto zákona pripravený. Plnenie záväzkov SR v rámci tohto dohovoru, ako aj iných dohovorov týkajúcich sa využívania krajiny je tak legislatívne pokryté v iných predpisoch, čo sťažuje uchovávanie hodnôt spoločného prírodného a kultúrneho dedičstva.

Územia v prvom a druhom stupni ochrany dnes nedisponujú adekvátnou ochranou pred narušovaním krajinných štruktúr, medzi ktoré patria aj také, ktoré sú potrebné na udržanie vody v krajine, ekologickú konektivitu a stabilitu, na prevenciu pred víchricami, odnosom pôdy a ďalšími negatívnymi dôsledkami zmeny klímy.

Ciele

Cieľom nového zákona o krajinnom plánovaní je, aby územné a krajinné plánovanie boli úzko prepojené a koordinované.

Dnes nedostatočná ochrana krajiny (územia v prvom stupni ochrany) bude zvýšená prijatím nového zákona o krajinnom plánovaní. S nadväzujúcimi metodickými dokumentami a mapovými podkladmi bude zákon dôležitým odborným podkladom pre územnoplánovacia dokumentácia a následné schvaľovacie procesy pre povoľovanie stavieb a činností. Na základe zákona budú podporované adaptačné opatrenia na zmenu klímy v krajine mimo chránených území.

Zákon bude nástrojom na zachovanie a ochranu existujúcich krajinných štruktúr v krajine, ktoré významným spôsobom prispievajú k mitigácii a adaptácii na zmenu klímy a ich stratou by sa táto adaptačná schopnosť narušila (napr. aleje stromov, vetrolamy, skupiny stromov a lesíky v otvorenej krajine, kamenné ploty s krovínami a rigolmi pozdĺž hraníc pozemkov a pod.). Reforma prispeje aj k podpore zachovania biodiverzity vo voľnej krajine a vytvorí podmienky na prežitie pôvodných druhov rastlín a živočíchov napriek klimatickým zmenám. Tento proces bude smerovať k podpore realizácie prírode blízkych protipovodňových opatrení a opatrení na prevenciu pred suchom a úbytku biodiverzity.

Implementácia

Pracovná skupina na Ministerstve životného prostredia SR (MŽP SR), zložená zo zástupcov MŽP SR a jej podriadených organizácií: Štátnej ochrany prírody SR (ŠOP SR), Slovenskej agentúry životného prostredia (SAŽP), zástupcov Ministerstva dopravy a výstavby SR (MDV SR), Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (MPRV SR), odbornej verejnosti (vrátane urbanistov a územných plánovačov) a tretieho sektora pripraví návrh zákona o krajinnom plánovaní a predloží na schválenie. T: 4Q 2021

Schválenie zákona o krajinnom plánovaní. T: 4Q 2022

Pracovná skupina MŽP SR pripraví metodiku pre zohľadnenie a posúdenie hodnoty krajiny/ekosystémov/biodiverzity na základe zákona. Táto metodika sa potom bude využívať pri projektoch zasahujúcich do jej štruktúry (MŽP SR). T: Q4 2022

Voľná krajina bude na základe tejto metodiky rozdelená do niekoľkých oblastí s rôznou mierou významnosti pre zachovanie krajinného rázu a biodiverzity (MŽP SR). T: Q4 2022

Územia v prvom a druhom stupni ochrany dnes nedisponujú adekvátnou ochranou pred narušovaním krajinných štruktúr, medzi ktoré patria aj také, ktoré sú potrebné na udržanie vody v krajine, ekologickú konektivitu a stabilitu, na prevenciu pred víchricami, odnosom pôdy a ďalšími negatívnymi dôsledkami zmeny klímy. Preto sú potrebné vyššie uvedené reformné kroky, ktoré sú plne v kompetencii rezortu MŽP SR. Na zákone o krajinnom plánovaní bude rezort spolupracovať aj s krajinnými architektami z orgánov územných samospráv a z vysokých škôl a ústavov a inými odborníkmi. Za týmto účelom bude vytvorená pracovná skupina, ktorá bude pripravovať zákon až do jeho finálnej fázy (do predloženia na schválenie). Pri príprave nového zákona o krajinnom plánovaní sa bude brať ohľad aj na špecifické podmienky energetických stavieb, najmä líniových. Na implementáciu reformy budú potrebné kapacity MŽP SR ako centrálnemu orgánu, ŠOP SR a SAŽP. Na reformných krokoch sa už začalo pracovať, takže MŽP SR má nastavené štruktúry na zvládnutie tejto reformy. Finančné zabezpečenie týchto štruktúr bude pokryté zo štátneho rozpočtu alebo Environmentálneho fondu.

Investície, resp. podpora poskytovaná prostredníctvom plánu obnovy a odolnosti, použitá na reformu krajinného plánovania, nepredstavuje poskytnutie štátnej pomoci v zmysle článku 107 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, keďže podpora je zameraná na reformu verejných právomocí (plnenie úloh vykonávaných štátom), z čoho vyplýva, že pomoc nebude poskytovaná podnikom.

Riziká, ktoré môžu nastať sú interného charakteru, nedostatočné ľudské kapacity a odbornosť, ale tieto riziká rieši MŽP SR práve nastavením systému, využitím externých kapacít odborníkov na školách a inštitúciách a očakávaným zvýšením kapacít na implementáciu v rámci MŽP SR.

Mapovanie a hodnotenie ekosystémových služieb (ES). Envirostratégia stanovuje, že „do roku 2030 sa na všetky ES bude prihliadať rovnocenne a budú sa zohľadňovať aj v národnom systéme účtovníctva. ES budú ohodnotené a kvantifikované a brané do úvahy pri investíciách a tvorbe politik, ako aj pri posudzovaní vplyvu činností na životné prostredie. Podporí sa tvorba komplexného systému hodnotenia ES a ich udržateľného využívania a zväžia sa možnosti ich speňaženia. Platby za ES vytvoria dostatočnú motiváciu na ich zachovávanie.“ Tieto opatrenia budú rozpracované aj v Koncepcii ochrany prírody, biodiverzity a krajiny do roku 2030. V roku 2014 bola v gescii MŽP SR vytvorená odborná pracovná skupina MAES, zameraná na napĺňanie cieľa 2 Stratégie EÚ v oblasti biodiverzity, teda na mapovanie a hodnotenie ekosystémov a nimi poskytovaných služieb. Skupina je zložená prevažne zo

zástupcov odborných organizácií MŽP SR, inštitúcií, akademickej sféry a orgánov územnej samosprávy. Realizátorom projektu bude ŠOP SR, ktorá vzhľadom na rozsah a potrebný detail mapovaného územia bude využívať odborné kapacity externých expertov (akademická sféra napr. SAV SR, alebo ďalšie odborné organizácie). Realizácia tohto projektu bude plne v gescii ŠOP SR. Hodnotenie a mapovanie ekosystémových služieb bude nadväzovať na doteraz realizované uskutočnené projekty na úrovni SR (prvotná mapa ekosystémov Slovenska). V súčasnosti nie sú potrebné dáta dostupné a cieľom je vyplniť informačné nedostatky a predovšetkým na základe komplexných informácií zdefinovať (tam, kde nie sú stanovené) resp. spresniť jednotlivé ciele ochrany a na ne nadväzujúce opatrenia, ktoré zabezpečia celkové zlepšenie ochrany biotopov a druhov. Mapovanie bude prebiehať na úrovni biogeografických regiónov (alpský, panónsky), na úrovni ktorých Slovensko aj vyhodnocuje stav európskych významných druhov a biotopov. Toto mapovanie, ako aj hodnotenie ekosystémových služieb, je plánované byť finančne podporené z EŠIF v programovom období 2021- 2027.

Adresát

Orgány vyššieho územného celku (OVÚC), obce a mestá v rámci spracovania územno-plánovacej dokumentácie, fyzické a právnické osoby plánujúce a realizujúce rôzne developerské projekty, stavebné projekty pre a projekty spojené s budovaním zelenej infraštruktúry v intravilánoch, ako aj extravilánoch obcí.

V zmysle dotknutých právnych predpisov a prostredníctvom príslušných orgánov štátnej správy, resp. verejnej správy v prípade delegovaných právomoci (napr. stavebného povolenia na úrovni obce) MPRV SR, MDRV SR.

Časový rozvrh

Reforma bude realizovaná od Q2 2021 do roku Q4 2022. Mapovanie ES bude rozdelené na 2 etapy:

V termíne 3Q 2023 budú zmapované a predložené analýzy a mapy ekosystémových služieb v územiach Bratislavského, Trnavského, Trenčianskeho a Nitrianskeho kraja.

V termíne 3Q 2026 budú zmapované a predložené analýzy a mapy ekosystémových služieb v územiach Žilinského, Banskobystrického, Košického a Prešovského kraja.

Realizácia ES:

Zmapovanie biotopov a druhov európskeho významu v rámci Panónskeho biogeografického regiónu, ktoré bude premietnuté do GIS vrstvy vymapovaných biotopov a druhov európskeho významu. T: 4Q 2024

Zmapovanie biotopov a druhov európskeho významu v rámci alpského biogeografického regiónu, ktoré bude premietnuté do GIS vrstvy vymapovaných biotopov a druhov európskeho významu. T: 4Q 2026

3.1.2. Reforma 2: Reforma ochrany prírody a hospodárenia s vodou v krajine

Výzvy

Zmena klímy je najvýraznejším faktorom, ktorý bude do budúcnosti negatívne vplyvať na hospodárenie s vodou v krajine. Tento prináša už dnes negatívne dopady, ktoré sa budú v najbližších desaťročiach ešte zhoršovať a prinesú zvyšujúce sa ekonomické, sociálne a environmentálne škody.

Vplyvom úprav tokov, najmä pre zabezpečenie protipovodňovej ochrany, boli pôvodne členité meandrujúce a vetvené rieky s množstvom ramien napriamene a vtiesené do upraveného monotónneho koryta s opevnenými brehmi. Takéto úpravy tokov prispeli k izolácii procesov koryta a záplavového územia (obmedzenie laterálnej konektivity), čo je jedna z hlavných príčin zhoršujúceho sa ekologického stavu riek a mokradí. Zmenšenie prirodzených záplavových území prispelo k zrýchleniu a zvýšeniu odtoku vôd, k zhoršovaniu povodňových problémov a zvýšeniu škôd na nižšie ležiacich územiach. Nepriaznivé dôsledky tohto stavu vplyvajú aj na úbytok vody v krajine, čo sa ešte výraznejšie prejavuje najmä v obdobiach sucha.

Hospodárenie so zrážkovými vodami v súčasnosti nezohľadňuje dostatočne problém klimatickej zmeny a potrebu spomaľovať odtok zrážkových vôd z krajiny a najmä v sídlach.

Chýba koordinácia medzi jednotlivými aktérmi obhospodarovania územia, čo vedie častokrát k negatívnemu ovplyvňovaniu vodného režimu v krajine. Nevhodné hospodárenie v lesoch alebo na poľnohospodárskej pôde spôsobuje zrýchlený odtok vody z územia, čo zvyšuje riziko povodní, erózie a zanášania vodných nádrží a tokov sedimentmi.

Čoraz častejšie sucho na ornej pôde spôsobuje straty na výnosoch plodín. Zvyšovanie teploty, vyšší výpar a dlhšie obdobia sucha budú bez adaptačných opatrení znamenať ohrozenie pre domáce poľnohospodárstvo. Opačným aspektom sú očakávané vyššie škody z povodní, tiež v dôsledku klimatickej zmeny.

Riziko nedostupnosti pitnej vody v budúcnosti je ovplyvnené dôsledkami sucha. Zraniteľná je najmä východná časť Slovenska, kde potenciálne môže byť ohrozené zásobovanie pitnou vodou.

Napriek jednej z najväčších výmer chránených území v Európe (podiel území Natura 2000 na Slovensku je 29,8 %, čo nás radí na 4. miesto v rámci suchozemskej výmery krajín EÚ), Slovensko nedokáže efektívne chrániť tieto územia, ktoré nielen z národného, ale aj európskeho hľadiska predstavujú oblasti s veľmi vysokou hodnotou alebo potenciálom biodiverzity.

Európska komisia Slovensko dlhodobo upozorňovala, že nadmerná ťažba dreva vedie k poklesu počtu hlucháčov na osobitne chránených územiach, a to od roku 2004 takmer o 50 %. Európska komisia v júli 2020 rozhodla o podaní žaloby na Súdny dvor EÚ (C-661/20). Zároveň Slovensku odporúča poskytnúť primerané zdroje a posilniť kapacity na vykonávanie potrebných ochranných opatrení s cieľom zachovať alebo obnoviť priaznivý stav ochrany rastlinných a živočíšnych druhov a biotopov s európskym významom.¹¹

ŠOP SR ako odborná organizácia ochrany prírody, nemá dostatočne silné právomoci v chránených územiach, pretože iba v minimálnej miere spravuje štátne pozemky. Na tom istom chránenom území pôsobí ŠOP SR spoločne so štátnymi obhospodarovateľmi lesa a poľnohospodárskej pôdy (LESY SR, š.p., Štátne lesy Tatranského národného parku (TANAP), Lesopoľnohospodársky majetok Ulič, š.p., Slovenský pozemkový fond). Lesnícke organizácie pritom spravujú štátne pozemky aj v najprísnejšie chránených územiach, kde je zakázaná akákoľvek hospodárska aktivita, pričom ŠOP SR má v týchto územiach bez správy územia a zodpovedajúcej materiálnej a finančnej sily iba obmedzené možnosti.

Problémom v chránených územiach je komplikovaný systém ochrany, kde sa prekrýva národná, európska a medzinárodná sieť chránených území s rôznymi špecifikami a potrebami. Územia veľkoplošných chránených území naďalej nie sú vyzónované a teda nie sú definované dlhodobé pravidlá v jednotlivých častiach chránených území.

Ciele

Hospodárenie vo voľnej krajine by sa malo vykonávať tak, aby neurýchlilo eróziu a odtok vody z územia. Naopak, vhodnými aktivitami v území je možné vodu zachytávať a spomaľovať jej odtok a napomáhať k zvyšovaniu zásob vody v krajine.

Zjednotiť správu chránených území, hlavne na území národných parkov a chránených krajinných oblastí (CHKO), pod organizáciu ochrany prírody s cieľom minimalizovať rozdielne prístupy a konflikty medzi ochranou prírody a lesníkmi. Prvotným cieľom chránených území je ochrana prírody, preto treba zmeniť doterajší systém, kde sú správcami územia štátne lesnícke organizácie a nie organizácia ochrany prírody. Výsledkom bude moderný

¹¹ Preskúmavanie vykonávania environmentálnych právnych predpisov a politik - správa o krajine Slovensko, https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_sk_sk.pdf

systém, ktorý zabezpečí, že na príslušných územiach je prvotným cieľom ochrana prírody a biodiverzity, čo zabezpečí dlhodobý stabilný príspevok ekosystémov k zmierneniu dôsledkov zmeny klímy.

Zjednotiť správu chránených území, hlavne na území národných parkov, pod organizáciu ochrany prírody s cieľom minimalizovať rozdielne prístupy a konflikty medzi ochranou prírody a lesníkmi. Prvotným cieľom chránených území je ochrana prírody, preto treba zmeniť doterajší systém, kde sú správcami územia štátne lesnícke organizácie a nie organizácia ochrany prírody. Výsledkom bude moderný systém, ktorý zabezpečí, že na príslušných územiach je prvotným cieľom ochrana prírody a biodiverzity, čo zabezpečí dlhodobý stabilný príspevok ekosystémov k zmierneniu dôsledkov zmeny klímy.

Zjednodušiť doterajší komplikovaný systém manažmentu chránených území s ohľadom na možné zjednotenie národnej, európskej a medzinárodnej sústavy chránených území. Súbežne s tým ukončiť procesy zonácie chránených území, s cieľom určiť zóny vo veľkoplošných chránených územiach s presnými a dlhodobo garantovanými pravidlami, aké činnosti je možné a nutné z dlhodobého hľadiska vykonávať v jednotlivých zónach. Spoločne s návrhmi zónácií vypracovať jednotné programy starostlivosti o chránené územie, zjednotené z hľadiska národných a medzinárodných podmienok ochrany prírody aj obhospodarovania lesa, vody a pôdy. Zvážiť najvhodnejšie modely správy chránených území, predovšetkým z hľadiska ich posilnenia či osamostatnia, najmä národných parkov.

Významne zlepšiť hospodárenie so zrážkovými vodami zavedením takých legislatívnych zmien, ktoré zjednodušia podmienky pre výstavbu jednoduchých objektov na zadržiavanie a spomaľovanie zrážkových vôd a na prevádzkanie povrchového odtoku na podpovrchový.

Implementácia

Reforma ochrany prírody:

A. Zefektívnenie výkonu ochrany prírody reorganizáciou kompetencií a pôsobnosti organizácie ochrany prírody a orgánov štátnej správy v oblasti ochrany prírody.

1. Etapa – Novelizácia zákona o ochrane prírody a krajiny, ktorej cieľom je zabezpečiť účinnejšie uplatňovanie záujmov ochrany prírody a krajiny v chránených územiach vo vzťahu k aktivitám, spôsobujúcim poškodzovanie prírodných hodnôt, ako aj zabezpečenie efektívnej a jednotnej správy chránených území vrátane vyhodnocovania efektivity opatrení. T: 3Q 2021

Prijatie novely zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. T: 3Q 2021

2. Etapa - Reforma správy chránených území

Vypracovanie komplexnej analýzy a návrhu nového modelu fungovania a financovania chránených území, prioritne národných parkov T: 4Q 2022

B. Prehodnotenie chránených území s cieľom zjednodušiť, zjednotiť a sprehľadniť národnú sústavu chránených území, aj vo vzťahu k územiám Natura 2000 prostredníctvom návrhov zonácií národných parkov, vrátane spôsobu efektívneho finančného mechanizmu pre kompenzácie súkromným vlastníkom pozemkov, vrátane výkupov tak, aby sa dosiahol rozsah bezzásahového územia na území národného, resp. prírodného parku 50 %. T: 4Q 2023

Komplexné zmapovanie biotopov a druhov európskeho významu Slovenska, ktoré je kľúčové pre jasné definovanie cieľov ochrany a opatrení v súlade s EÚ Stratégiou pre biodiverzitu 2030, ako aj požiadavkami Európskej komisie (konanie k porušeniu č. 2019/2141). T: 2Q 2026

Mapovanie a hodnotenie ekosystémových služieb. T: 2Q 2026

Proces bude následne mimo rámec plánu obnovy a odolnosti pokračovať do roku 2030, kedy sa dosiahne podiel bezzásahových území na 75 % rozlohy národného parku.

Na implementáciu reformy budú potrebné kapacity MŽP SR ako centrálného orgánu a ŠOP SR. Na reformných krokoch sa už začalo pracovať, takže MŽP SR má nastavené štruktúry na zvládnutie tejto reformy. Finančné zabezpečenie týchto štruktúr bude pokryté zo štátneho rozpočtu alebo Environmentálneho fondu. Tento typ reformy neobsahuje štátnu pomoc.

Podpora poskytnutá na legislatívne opatrenia, zefektívnenie výkonu štátnej správy, analytické a koncepčné práce a komplexné mapovanie v oblasti ochrany prírody nepredstavuje poskytnutie štátnej pomoci v zmysle článku 107 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, keďže je zameraná na úpravu legislatívnych noriem a postupov (v kompetencii štátu) a súvisiace aktivity vykonávané subjektmi štátnej správy, bez poskytnutia akejkoľvek formy výhody pre podniky.

V prípadoch, kedy by financovanie konkrétnych investícií na manažmentové opatrenia v chránených územiach predstavovalo alebo mohlo predstavovať poskytnutie štátnej pomoci (napr. podnikateľským subjektom v oblasti lesného hospodárstva), bude podpora poskytovaná (po dôkladnom posúdení v spolupráci s národným koordinátorom pre štátnu pomoc – Protimonopolným úradom SR) v súlade s uplatniteľnými pravidlami pre poskytnutie štátnej pomoci (t. j. na základe schémy pomoci vypracovanej v súlade s niektorým nariadením Komisie umožňujúcim výnimku z notifikačnej povinnosti, prípadne na základe schémy notifikovanej Komisií).

Reforma hospodárenia s vodou v krajine:

Reforma prinesie legislatívne a normatívne zmeny, aby boli vytvorené priaznivé podmienky pre realizáciu revitalizácií a renaturácií vodných tokov a mokradí prírode blízkymi spôsobmi a na zabezpečenie dobrého ekologického stavu vôd. Zlepší sa aj podmienky na realizáciu adaptačných opatrení v krajine a zvýši sa protipovodňová ochrana. Zvýši sa ochrana inundačných území, utvorí sa legislatívny priestor na zväčšenie inundačných území, v ktorom sa budú dať zrealizovať projekty renaturácií vodných tokov vo väčšom rozsahu ako v súčasnosti. Rozšírením priestoru pre rieky v ich inundačnom území sa rozšíri priestor na retenciu vody v krajine. V dôsledku reformy bude pri projektoch synergicky posúdené nielen hľadisko ochrany pred povodňami a povodňových škôd, ale aj hľadisko retenčnej schopnosti krajiny, škôd spôsobených suchom, eróziou pôdy a riziko úbytku biodiverzity.

MŽP SR vypracuje novú koncepciu vodnej politiky Slovenska a premietne nové opatrenia do aktualizácie Vodného plánu Slovenska. T: Q4 2022

MŽP SR pripraví novelu zákona o vodách, ktorá vytvorí legislatívny priestor a kapacity v organizáciách pre investície, ktoré prinesú zlepšenie regulácie vodného režimu, protipovodňovej ochrany a zmiernenie dôsledkov sucha aj prostredníctvom hospodárenia so zrážkovou vodou prispievajú k obnove ekosystémov a biodiverzity, ako aj k zníženiu znečistenia. T: Q4 2023

V nadväznosti na koncepciu vodnej politiky a novelu vodného zákona budú aktualizované súvisiace technické normy a metodické usmernenia. T: Q4 2023

MŽP SR vypracuje metodickú príručku postupov pre revitalizáciu vodných tokov. T: Q4 2023

Metodická príručka bude obsahovať ucelenú, odborníkmi akceptovanú, metodiku pre revitalizáciu vodných tokov (morfológická typológia riek, referenčné podmienky, revitalizačné a renaturačné opatrenia, príklady dobrej/zlej praxe, postupy v intraviláne / extraviláne atď.).

Na implementáciu reformy budú potrebné kapacity MŽP SR ako centrálného orgánu a Výskumný ústav vodného hospodárstva (VÚVH) a Slovenský vodohospodársky podnik (SVP) š.p. ako rezortných inštitúcií. Na reformných krokoch sa už začalo pracovať formou novej Koncepcie vodnej politiky Slovenska, takže MŽP SR má nastavené štruktúry na zvládnutie tejto reformy. Finančné zabezpečenie týchto štruktúr bude pokryté z rozpočtu alebo

Environmentálneho fondu. SVP š.p. si vytvorí také implementačné štruktúry, ktoré kapacitne zvládnu realizovať uskutočnenie reformy aj po skončení implementácie plánu obnovy.

Bude vypracovaná strategická štúdia vodozádržných opatrení. SR nemá dokument, ktorý by podrobne riešil vodozádržné a protierózne opatrenia, tak aby účelne zohľadňoval aj ďalšie dokumenty týkajúce sa ochrany biodiverzity a krajiny (napr. Územný systém ekologické stability (ÚSES)) s cieľom navrhnúť komplexné riešenie pre konkrétnu lokalitu. Do spracovania štúdie by mali byť zapojené odborné organizácie MŽP SR (SVP, š.p., Vodohospodárska výstavba (VV), š.p., VÚVH, Slovenský hydrometeorologický ústav (SHMÚ), ŠOP SR, SAŽP, Štátny geologický ústav Dionýza Štúra), Slovenská akadémia vied (SAV), akademické inštitúcie, pričom v nej budú zapracované aj požiadavky vyšších územných celkov (VÚC), ako aj jednotlivých orgánov územných samospráv. Štúdia bude navrhovať konkrétne opatrenia pre celé územie Slovenska. Odhadované náklady na vypracovanie prvej fázy štúdie sú cca 3,2 mil. EUR (700 tis. EUR za digitálnu technickú mapu, 2,5 mil. EUR za modelovanie a meracie práce). Hlavným realizátorom štúdie bude VÚVH. Realizácia je plánovaná na obdobie od Q2 2022 do Q4 2024. Vzhľadom na rozsiahlosť sa v prvej fáze zameria na tri pilotné lokality, ktoré v sebe zahŕňajú typovo, charakterovo, morfológicky a geologicky rozdielne územia: prvým územím je povodie rieky Kysuca – hornaté, silno zalesnené územie vo flyšovom pásme, kde podľa dostupných štúdií je hustota lesných dopravných ciest prekročená až trojnásobne, čo má negatívny vplyv na povrchový odtok. Druhým územím je južno-štiavnická neovulkanitná oblasť, čiže povodie dolného Hrona a dolného Ipľa, ktorého oblasť zahŕňa tak zalesnené územie, ako aj poľnohospodársky využívané. Tretím územím je oblasť Východoslovenskej nížiny, ktorá je značne aglomerovaná a poľnohospodársky využívaná. Vzhľadom na protipovodňové úpravy, ktoré boli realizované v minulosti a charakter územia, tu počas povodní často dochádza k preťaženiu ochranných protipovodňových opatrení, čo s dlhodobého hľadiska môže mať negatívne dopady. V rámci štúdie bude venovaná osobitná pozornosť povodiam vodárenských nádrží. S ohľadom na tri vybrané pilotné lokality nebude v rámci tejto štúdie riešené povodie VN Stariná. Toto reformné opatrenie je plánované byť finančne podporené z EŠIF v programovom období 2021- 2027.

Tento typ reformy neobsahuje štátnu pomoc.

Podpora poskytnutá na reformu hospodárenia s vodou v krajine nepredstavuje poskytnutie štátnej pomoci v zmysle článku 107 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, keďže je zameraná na úpravu legislatívnych noriem a postupov (v kompetencii štátu) bez poskytnutia akejkoľvek formy výhody pre podniky, pričom upravené pravidlá a postupy sa budú rovnako vzťahovať na všetkých dotknutých aktérov, bez ohľadu na ich postavenie.

Riziká, ktoré môžu nastať sú interného charakteru – nedostatočné ľudské kapacity a odbornosť- ale tieto riziká rieši MŽP SR práve nastavením systému a očakávaným zvýšením kapacít na implementáciu.

Adresát

Štátne organizácie vo vodnom hospodárstve, správcovia vodných tokov, organizácia ochrany prírody – ŠOP SR, vrátane správ chránených území, orgány štátnej správy na úrovni okresných úradov (odbory starostlivosti o životné prostredie), ako aj súkromní vlastníci a obhospodarovatelia lesov.

Časový rozvrh

Reforma bude realizovaná v rokoch Q3 2021 až Q4 2023.

3.1 Investície

3.2.1 Investícia 1: Adaptácia regiónov na klimatickú zmenu s dôrazom na zadržiavanie vody, ochranu prírody a rozvoj biodiverzity

Výzvy

Degradácia ekosystémov má významný vplyv na plnenie ekosystémových služieb, vrátane regulácie globálnej klímy. Medzinárodný panel pre biodiverzitu a ekosystémové služby (The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services - IPBES) označuje globálnu reguláciu klímy ako jednu z najdôležitejších ekosystémových služieb na celosvetovej úrovni i európskej úrovni. Neustále prebiehajúce prírodné procesy (sekvestrácia uhlíka, udržiavanie vhodných atmosférických podmienok atď.) teda nenahraditeľne pomáhajú pri udržiavaní stabilnej klímy na národnej a medzinárodnej úrovni. Vyhodnotenie ekosystémovej služby - regulácia globálnej klímy - je nevyhnutným podkladom pre nastavenie udržateľného využívania krajiny. Vyhodnotením globálnej regulácie klímy dostávame ucelený obraz o tom, do akej miery Slovenská republika prispieva k zmierňovaniu dopadu klimatických zmien z celosvetového pohľadu. Celková hodnota potenciálu poskytovania regulácie globálnej klímy na Slovensku je približne 21 835 942 003 EUR/rok. Index potenciálu poskytovania ES, v ideálnom prípade, ak by všetky ekosystémy boli v priaznivom stave, by bol 3,25 (na škále 1 – 5). Index produkcie ES je stanovený na 2,83 čo je o 0,42 bodu menej ako potenciál. Po zohľadnení kvality ekosystémov je peňažná hodnota poskytovania ES znížená na 19 474 174 936 EUR/rok, čo značí, že v dôsledku degradácie/ovplyvnenia niektorých ekosystémov prichádza ľudstvo a samotné Slovensko o 2 miliardy EUR ročne len pri tejto jednej ES.¹²

Podľa Stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030 by mala byť prísne chránená aspoň tretina chránených oblastí, predstavujúca 10 % pevniny EÚ a 10 % morí EÚ. Zodpovedá to aj navrhovaným globálnym ambíciám. V rámci tohto zamerania na prísnu ochranu bude nevyhnutné vymedziť, zmapovať, monitorovať a prísne chrániť všetky zostávajúce klimaxové lesy a pralesy. Najkvalitnejšie biotopy, ktoré poskytuje ES regulácia, miestnej klímy sú Ls6.2 Reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy (G3.442 Carpathian relict calcicolous Scots pine forests), avšak len na výmere 1789 ha. Jednoznačne možno konštatovať, že uvedený biotop je opodstatnene chránený na mnohých miestach, ale z celonárodného pohľadu sa jedná len o lokálne výskyty. Z hľadiska kvantity sú najvýznamnejším biotopom Ls5.1 Bukové a jedľovobukové kvetnaté lesy (G1.63 Medio-European neutrophile beech forests), ktoré sú v podstate jedným z najrozšírenejších lesných biotopov vyskytujúcich sa na Slovensku, ale zároveň najdôležitejším pre udržanie kvantity poskytovania tejto ES.¹³

Systém chránených území nebol na Slovensku historicky budovaný na základe širokej odbornej diskusie a medzinárodných štandardov. Chránené územia sa dnes nedajú jednoducho kategorizovať podľa manažmentových kategórií IUCN, napríklad ani jeden slovenský národný park ako celok nespĺňa podmienku prevahy území nenarušených ľudskou činnosťou.

Približne polovicu rozlohy národných parkov na Slovensku tvoria pozemky, ktoré sú vo vlastníctve neštátnych vlastníkov lesov. Úhrada za obmedzenie bežného hospodárenia sa dnes vykonáva najmä prostredníctvom finančných náhrad. Súkromní vlastníci, najmä lesných pozemkov, sa často sťažujú na nízke, neexistujúce alebo meškajúce platby zo štátu, preto je potrebné nastaviť nový, transparentný tok financií zo štátu. Ani po vyše tridsiatich rokoch od zmeny režimu a následných reštitučných konaniach nedošlo k systémovému majetkovému vysporiadaniu, či už vo forme nájmov, alebo kúpou predmetných pozemkov.

Európska komisia Slovensko upozorňuje, že nadmerná ťažba dreva vedie k poklesu počtu hlucháňov na osobitne chránených územiach, a to od roku 2004 takmer o 50 %. Komisia preto v júli 2020 rozhodla o podaní žaloby na Súdny dvor EÚ (C-661/20). Zároveň Slovensku odporúča poskytnúť primerané zdroje a posilniť kapacity na

¹² Hodnota ekosystémov a ich služieb na Slovensku, <http://www.sopsr.sk/files/hodnota-ekosys.pdf>

¹³ Hodnota ekosystémov a ich služieb na Slovensku, <http://www.sopsr.sk/files/hodnota-ekosys.pdf>

vykonávanie potrebných ochranných opatrení s cieľom zachovať alebo obnoviť priaznivý stav ochrany rastlinných a živočíšnych druhov a biotopov s európskym významom.¹⁴

Vplyvom úprav tokov boli pôvodne členité meandrujúce a vetvené rieky vtesnané do upraveného monotónneho koryta s opevnenými brehmi. Takéto úpravy tokov prispeli k izolácii procesov koryta a záplavového územia, čo je jedna z hlavných príčin zhoršujúceho sa ekologického stavu riek a mokradí. Nepriaznivé dôsledky tohto stavu vplývajú aj na úbytok vody v krajine, čo sa ešte výraznejšie prejavuje najmä v obdobiach sucha.

Rôzne záujmy aktérov vo voľnej krajine majú negatívny dopad na hospodárenie s vodou. Plánovanie v lese a na pôde nie je dostatočne koordinované s vodným plánovaním, pričom vodné plánovanie priamo závisí od aktivít vykonávaných v celom povodí toku.

Ciele

Hlavným cieľom je zabezpečiť odolnosť ekosystémov voči zmenám klímy, a tým pádom zabezpečiť ich stabilný príspevok k mitigácii zmeny klímy. Investícia nadväzuje na Reformu ochrany prírody, ktorá vytvorí podmienky pre rozširovanie bezzásahových území a zabezpečenie stabilnej dlhodobej najvyššej ochrany v najcennejších územiach, čo významne prispeje k mitigácii zmeny klímy. Regulácia globálnej klímy je dôležitou ekosystémovou službou chránených území, pri ktorej najväčšiu úlohu zohrávajú rastliny, riasy, pôda a sedimenty a ich schopnosť absorbovať oxid uhličitý prostredníctvom procesu sekvestrácie. Na rozdiel od lokálnej regulácie klímy táto ES je poskytovaná aj lokálnymi ekosystémami, ale hovoriť o nej má význam až v regionálnej alebo národnej úrovni, pretože synergie na národnej úrovni sú silnejšie ako regulácia len na lokálnej úrovni, kde lokalita je priamo závislá od svojho bezprostredného prostredia, a teda na národnej úrovni význam regulácie globálnej klímy vzrastá. Regulácia globálnej klímy napomáha pri zmierňovaní dôsledkov klimatickej zmeny. Prirodzené lesné ekosystémy a mokradné ekosystémy udržiavajú vhodné atmosférické podmienky pre život na Zemi a regulujú klímu na celosvetovej úrovni (Maes et al. 2015).¹⁵

Cieľom je investíciami do ochrany prírody, popri mitigácii zmeny klímy, prispieť aj k obnove ekonomiky po koronakríze. V rámci opatrení na obnovu ekonomiky po pandémie COVID 19 sú investície do prírodného kapitálu považované za jednu z politík s najväčším ekonomickým potenciálom multiplikátora a zároveň vplyvom na zmenu klímy.¹⁶ Investícia nadväzuje na reformu ochrany prírody, ktorá zefektívnením výkonu ochrany prírody vytvorí potenciál pre stabilizáciu ekosystémových funkcií a hospodársky rozvoj regiónov.

Cieľom investície je dosiahnuť majetkové vyrovnanie na najvýznamnejších pozemkoch v národných parkoch a zabezpečiť tak ucelenú, dlhodobú a udržateľnú ochranu prírody. Majetkové vysporiadanie sa so súkromnými vlastníckymi pozemkami v chránených územiach sa uskutoční pomocou výkupov, zámen, dlhodobých nájmov, zmluvnej starostlivosti, nástrojom môže byť aj prebiehajúci proces sceľovania pozemkov – komasácia. Národné parky predstavujú základný kameň systému chránených území na Slovensku a do veľkej miery sa prekrývajú s územiami sústavy Natura 2000. Výkup pozemkov je kľúčový nástroj, prostredníctvom ktorého by štát následne bez ďalšej investície dokázal v značnej miere zabezpečiť požiadavky odolnosti ekosystémov predovšetkým vo vzťahu k zníženiu výmery a intenzity zásahov až na úroveň rozšírenia bezzásahu a obnoviť ekosystémy, ktoré poskytujú ekosystémovú službu regulácie klímy (aj globálnej).

Majetkové vyrovnanie zjednoduší vyhlásenie nových bezzásahových území s najvyššou hodnotou biotopov a druhov, ktoré patria medzi územia s európskym a medzinárodným významom a nachádzajú sa vo vyšších stupňoch ochrany, čo zvýši odolnosť ekosystémov, najmä tých, v ktorých žije hlucháň. Prioritne budú vysporiadané najmä tieto pozemky, čím sa dosiahne stabilizácia a následne rozvoj populácie hlucháňa.

¹⁴ Preskúvanie vykonávania environmentálnych právnych predpisov a politík - správa o krajine Slovensko, https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_sk_sk.pdf

¹⁵ Hodnota ekosystémov a ich služieb na Slovensku, <http://www.sopsr.sk/files/hodnota-ekosys.pdf>

¹⁶ Cameron Hepburn & Brian O'Callaghan & Nicholas Stern & Joseph Stiglitz & Dimitri Zenghelis, 0. "Will COVID-19 fiscal recovery packages accelerate or retard progress on climate change?," Oxford Review of Economic Policy, Oxford University Press, vydanie. 36, strany 359-381.

Rozvoj mäkkého turizmu, ekologického poľnohospodárstva a prírody blízkeho obhospodarovania lesov, spolu s rozvojom ochrany prírody, umožnia transformáciu regiónov z orientácie z intenzívneho využívania prírodných zdrojov na viac diverzifikovanú lokálnu ekonomiku s vyššou pridanou hodnotou a flexibilitou. Cieľom je transformácia vybraných regiónov v blízkosti významných chránených území medzinárodného a európskeho významu od intenzívnej ťažby dreva k rozvoju mäkkého turizmu, návrat k extenzívnym chovom a pestovaniu s využitím prírody blízkeho postupov, ktoré adaptujú krajinu na dôsledky zmeny klímy a zabezpečia menšiu zraniteľnosť okrajových regiónov. Región Národného parku Muránska Planina sa prekrýva s územiami sústavy Natura 2000 a Región Národného parku Poloniny je súčasťou lokality svetového prírodného dedičstva Organizácie Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO), biosférickej rezervácie UNESCO, držiteľ Európskeho diplomu Rady Európy a prekrýva sa s územiami Natura 2000.

Cieľom investície je posilniť odolnosť krajiny voči negatívnym vplyvom extrémnych výkyvov počasia ako dôsledku zmeny klímy a to najmä zväčšením potenciálu krajiny zachytávať vodu. Revitalizácia tokov, odstraňovanie bariér na tokoch a obnova mokradí prinesú znižovanie povodňových škôd, ale budú mať aj pozitívne vplyvy na kvalitu a kvantitu vodných zdrojov. Mokrade a revitalizované toky sa stanú dôležitými prvkami krajiny z hľadiska biodiverzity. Prvky zelenej infraštruktúry budú mať prednosť pred čisto technickými (sivými) riešeniami.

Implementácia

Implementácia tohto investičného opatrenia je zabezpečená v rámci rezortu MŽP SR. Na implementáciu bude vytvorená osobitná štruktúra v rámci MŽP SR (osobitný odbor/odborníci v rámci organizačnej štruktúry MŽP SR alebo alternatívne v rámci podriadenej organizácie MŽP SR). Jej fungovanie bude finančne podmienené prostriedkami zo štátneho rozpočtu alebo nástroja technickej podpory (TSI). Implementácia bude riadená manuálnymi procesmi, schválenými na úrovni MŽP SR.

MŽP SR pripraví implementačnú schému pre podporu adaptačných opatrení v extraviláne na projekty, spadajúce do nasledujúcich oblastí resp. bude vychádzať z existujúcich dokumentov ako napr. Katalóg vybraných adaptačných opatrení na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy vo vzťahu ku zmene krajiny¹⁷ a Katalógu adaptačných opatrení miest a obcí BSK na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy¹⁸.

Investícia bude zameraná na:

1. Renaturácie vodných tokov: obnova meandrov, revitalizácia mŕtvych ramien, revitalizácia záplavových území mimo intravilánov, obnova lužných lesov, mokradí a iných vodných prvkov, a pod. Súčasťou sú aj výkupy pôdy v inundačných územiach vodných tokov za účelom realizácie opatrení.
2. Zalesňovanie lesných pozemkov po kalamiach pôvodnými druhmi drevín, vrátane odstraňovania inváznych nepôvodných druhov rastlín na plochách po kalamite.
3. Vyrovnávanie sa so súkromnými vlastníckymi

1. Renaturácie vodných tokov a mokradí spolu s výkupmi v inundačných územiach (bod č. 1 a 3) sú opatrenia, ktoré bude cez vlastné projekty realizovať predovšetkým organizácia MŽP SR, a to SVP š.p. alebo VV š.p. Žiadateľom budú môcť byť aj orgány územnej samosprávy, či ŠOP SR, v prípade, ak im tok (alebo jeho časť) bol zverený do správy.

Na realizáciu tohto opatrenia bude ustanovená odborná poradná a koordinačná revitalizačná skupina (revitalizačná skupina), ktorá určí presné úseky tokov podľa prílohy 10.1 Vodného plánu, na ktorých sa budú realizovať vyššie uvedené opatrenia. Revitalizačná skupina na základe podkladov od VÚVH rámcovo navrhne konkrétne technické

¹⁷ Katalóg vybraných adaptačných opatrení na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy vo vzťahu ku zmene krajiny, <https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/starostlivost-o-zivotne-prostredie-3976/zmena-klimy/mitigacia-a-adaptacia.html>

¹⁸ Katalógu adaptačných opatrení miest a obcí BSK na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, <http://www.kri.sk/sk/publikacie/katalogbskpub/>

opatrenia so základnou špecifikáciou parametrov. Revitalizačná skupina po dohode s SVP š.p. určí poradie priorit, na základe ktorého bude zabezpečovaná projektová príprava k plánovaným opatreniam. Bude dodržiavaná súčinnosť s orgánmi územnej samosprávy a to v prípade realizácie v intraviláne obcí a miest, vrátane rokovania s orgánmi územnej samosprávy o projektovom riešení ešte v rámci jeho prípravy. Pri posudzovaní projektu bude aspekt zapojenia orgánov územnej samosprávy zohľadňovaný.

Technickú projektovú dokumentáciu si žiadateľ (oprávnený subjekt) zabezpečí vlastnými kapacitami alebo formou externých služieb - priebežne Q2 2022, Q4 2022, Q2 2023, Q4 2023, až do Q2 2025, následne nastane realizácia. Vypracovanie technickej projektovej dokumentácie bude podliehať dohľadu zo strany expertov poverených v rámci revitalizačnej skupiny a konečná verzia technickej dokumentácie bude predložená na odsúhlasenie revitalizačnej skupine. Po odsúhlasení v revitalizačnej skupine, žiadateľ prikróčí k obstarávaniu stavebných prác podľa platného zákona o verejnom obstarávaní. Po ukončení obstarávania predloží žiadateľ žiadosť o zabezpečenie financovania projektu na implementačnú zložku plánu obnovy v rámci MŽP SR.

Po podpise zmluvy o financovaní bude žiadateľovi vyplatená suma vo výške 50 % žiadanej sumy a po ukončení realizácie zvyšných 50 %. Za ukončený bude považovaný projekt, ku ktorému vydá revitalizačná skupina stanovisko, že projekt je ukončený podľa projektovej dokumentácie. Miera spolufinancovania projektu je 100 %.

Financie na vypracovanie dokumentácie budú zabezpečené pre organizáciu v rámci rezortu MŽP SR zo štátneho rozpočtu alebo Environmentálneho fondu.

Na prípravu projektovej dokumentácie týchto projektov bude vytvorená projekčná skupina v rámci štruktúry SVP š.p. Za účelom realizácie bude vytvorená implementačná štruktúra na realizáciu stavieb naprojektovaných opatrení, ktorá bude koordinovať realizáciu vnútri štruktúry SVP š.p. .

V rámci realizácie opatrení predpokladáme revitalizácie cezhraničných vodných tokov (napr. Morava, Dunaj). Tieto zámery vychádzajú zo štúdií, ktoré boli vyhotovené v rámci medzinárodných projektov Interreg. Okrem toho pri nastavení pravidiel revitalizácií sa bude využívať expertíza expertov z Českej republiky, s ktorými MŽP SR spolupracuje už dlhší čas.

Existuje ambícia finančne podporovať renaturáciu vodných tokov z plánu obnovy a odolnosti, a zároveň z fondov EŠIF v rovnakom časovom období. Aby sa predišlo dvojitému financovaniu, boli vybrané deliace línie na základe čiastkových povodí konkrétnych riek. V rámci tejto investície budú realizované projekty revitalizácií tokov v povodiach riek Bodrog, Dunaj, Hron, Morava, Váh. Z fondov EŠIF budú realizované renaturácie v povodiach riek Hornád, Ipel', Nitra, Slaná, Malý Dunaj.

2. Zalesňovanie lesných pozemkov po kalamitách pôvodnými druhmi drevín, vrátane odstraňovania invázných nepôvodných druhov rastlín na plochách po kalamite bude určené pre neštátnych aj štátnych vlastníkov lesov ako konečných prijímateľov. Na realizáciu týchto opatrení sú plánované výlučne prostriedky EŠIF z programového obdobia 2021 – 2027 alebo nástrojov Spoločnej poľnohospodárskej politiky.

3. Vyrovnanie sa so súkromnými vlastníckmi

Vypracuje sa prioritizácia chránených území, podľa ktorej sa bude postupovať pri následných výkupoch alebo iných majetkových vyrovnaniach (nájmy, či zámeny). Pre územia s najvyššou prioritou budú určené referenčné ceny, ktoré budú vychádzať zo štúdie „Koľko stojí divočina“ zohľadňujúcej lokálne špecifiká (MŽP SR).

Zriadi sa pracovná skupina, ktorá bude tvorená zástupcami MŽP SR, ŠOP SR a príslušnej správy národného parku. Tá bude riadiť vyjednávania so súkromnými vlastníckmi (MŽP SR).

Vykúpené, resp. inak vysporiadané pozemky, prejdú do správy ŠOP SR, v gescii príslušnej správy národného parku (MŽP SR).

Na daných územiach bude vyhlásený prioritne najvyšší stupeň ochrany –bezzásahovosť – pod kontrolou MŽP SR, resp. iný stupeň, v nadväznosti na ochranu predmetu ochrany v danom území a dosiahnutie stanovených cieľov ochrany predovšetkým pre prioritné druhy a biotopy európskej a národnej úrovni.

Vo vybraných územiach sa vypracujú rozvojové plány s cieľom útlmu intenzívnej ťažby dreva a rozvoja mäkkého turizmu, ekologického poľnohospodárstva a mimo jadrových zón prírode blízkeho obhospodarovania lesov. Súčasťou plánov budú aj konkrétne investície. Pilotné projekty transformácie regiónov budú realizované pre regióny NP Muránska Planina a NP Poloniny (MŽP SR).

Implementácia majetkového vyrovnania:

Zriadi sa pracovná skupina zložená zo zamestnancov MŽP SR a ŠOP SR. T: 4Q 2021

Vypracuje sa metodika pre stanovenie hodnoty a ceny pozemkov, ako aj spracovania mapových podkladov s vyznačenými katastrami a konkrétnymi územiami, do ktorých budú smerovať výkupy. T: 3Q 2022

Na zabezpečenie identifikácie a vyhľadávania súkromných vlastníkov pozemkov bude zriadené oddelenie v rámci ŠOP SR. S cieľom výkupy urobiť čo najefektívnejším spôsobom, zväži sa obstaranie tejto služby dodávateľsky (podobne to robí Národná diaľničná spoločnosť pri stavbách ciest a diaľnic). T: 2Q 2022

Vyhlasenie výzvy na odkúpenie pozemkov a určené oblasti/územia a katastre v zmysle spracovanej metodiky, 1Q 2023/ 3Q2023/1Q2024/3Q2024...

Rozšíri sa pôsobnosť existujúcej Komisie pre posudzovanie návrhov na zámenu pozemkov a ponúk na odkúpenie pozemkov v rámci predkupného práva štátu (ďalej len „Komisia“), ktorá bude doplnená o zástupcov príslušnej správy chráneného územia. Tá bude riadiť proces vyjednávania so súkromnými vlastníkami. T: 3Q 2022.

Do roku 2023 bude minutá polovica sumy na výkupy. Do konca roku 2025 celá suma na výkupy.

Výkupy pozemkov v chránených územiach nie sú plánované z fondu EŠIF. V rámci EŠIF budú plánované výkupy za účelom realizácie stavby (výška je obmedzená do 10% celkovej výšky predkladaného projektu), ale nie za účelom realizácie ochrany území.

Pilotné projekty transformácie regiónov budú realizované pre regióny NP Muránska Planina a NP Poloniny.

Pilotné rozvojové projekty pre NP Poloniny a NP Muránska planina sú veľmi potrebným a očakávaným nástrojom zo strany miestnej komunity, ktorý má napomôcť transformácii zamerania regiónu z dôvodu zníženia intenzity lesného hospodárenia v národných parkoch). Preto je veľmi dôležité tieto pilotné rozvojové projekty zahrnúť práve do plánu obnovy ako súčasť transformácie správy území v národných parkoch. Rozvojové projekty budú zamerané na vytvorenie pracovných príležitostí, hlavne v sektore prírodného turizmu, prírode blízkeho obhospodarovania lesa a nadväzujúcich činností. Do výberu podporených činností a investícií v rámci rozvojových projektov budú zapojení všetci miestni aktéri formou účasti v riadiacej a výberovej komisii (obce, neziskové organizácie, miestne akčné skupiny, ŠOP SR, MŽP SR, oblastné organizácie cestovného ruchu a pod.).

Riadiaca komisia vyberie z predložených projektov na základe kritérií zásady „výrazne nenarušiť“ tie, ktoré v hodnotení dostali najviac bodov. Každý projekt bude hodnotený členmi riadiacej a výberovej komisie voči týmto kritériám: ako projekt prispieva ku mitigácii zmeny klímy, adaptácii na zmenu klímy, udržateľnému využívaniu a ochrane vodných zdrojov, obehovej ekonomike, prevencii vzniku odpadu a recyklácii, prevencii a kontrole znečistenia vzduchu, vody a pôdy, ochrane a obnove biodiverzity a ekosystémov a ako prispeje k vytvoreniu nových pracovných miest. V súčasnosti existuje zásobník projektov, ktorý obsahuje rôzne návrhy v sume viac ako je disponibilná suma pre obidva regióny Polonín a Muránskej planiny. Budú môcť byť preto podporené iba tie najlepšie projekty, na ktorých sa zhodne väčšina členov komisie a ktoré budú spĺňať najlepším spôsobom kritériá. Realizátormi projektov budú mestá a obce, záujmové združenia, právnické osoby v zakladateľskej alebo zriaďovateľskej pôsobnosti štátu, neziskové organizácie, ŠOP SR alebo iné štátne organizácie.

Ide o tieto oblasti podpory: modernizácia budovy školy za účelom vytvorenia ľahkých ubytovacích kapacít v počte 60 lôžok, diverzifikácia pridruženej drevárskej výroby, tržnica pre regionálne výrobky, dobudovanie turistickej infraštruktúry pre celoročné aktivity, diverzifikácia poľnohospodárstva, ekologizácia poľnohospodárstva, zriadenie pracovného inkubátora (sociálny podnik), podpora chránenej dielne ako sociálny podnik, škola remesiel, vytvorenie podmienok na konskú turistiku v rámci rozšírenia sezónnej ponuky udržateľných služieb prírodného turizmu v chránenom území, nové trasovanie turistickej cesty prvej svetovej vojny naprieč severovýchodným Slovenskom a realizovanie náučných lokalít, podpora drobnochovateľov hovädzieho dobytku, kôz, oviec, podpora obyvateľov na súkromné ubytovanie turistov, zriadenie penziónu v priestoroch bývalej koniarne, Glamping „Park hviezdnej zábavy“, vytvorenie podmienok na bežecké lyžovanie v rámci rozšírenia sezónnej ponuky udržateľných služieb prírodného turizmu v chránenom území, vytvorenie podmienok na pozorovanie voľne žijúcich zvierat a zároveň prirodzený manažment chránených území, dobudovanie sprievodnej infraštruktúry cyklistického chodníka ikon (KDC), zabezpečenie pitnej vody pre obce a realizácia opatrení na zadržiavanie vody v okolí vodného zdroja, realizácie vodozádržných a iných opatrení podporujúcich ochranu oblastného vodného zdroja, vybudovanie a obnova turistickej infraštruktúry chodníkov, umiestnenie úschovných boxov v obci pre bicykle cykloturistov, vybudovanie cyklotrasy, nákup a prevádzka štyroch elektro mikrobusev, inštalácia a prevádzkovanie elektro-nabíjajúcich staníc pre elektromobily, vybudovanie infocentier s interaktívnymi výstavami o adaptačných opatreniach na zmenu klímy, revitalizácia zväžnic a protierózne opatrenia v narušených častiach územia lesnatých častí územia NP, vybudovanie záchytných parkovísk v národných parkoch a zabezpečenie kyvadlovej dopravy na turistické miesta nízkoemisnými ekologickými autobusmi alebo konským povozom.

Adresát

Súkromní vlastníci pozemkov v chránených územiach, predovšetkým národných parkoch, organizácia ochrany prírody (ŠOP SR a príslušné správy chránených území) alebo iné štátne organizácie, mestá a obce, záujmové združenia, právnické osoby v zakladateľskej alebo zriaďovateľskej pôsobnosti štátu, neziskové organizácie, všetci návštevníci národných parkov a chránených území a všetci obyvatelia SR.

Časový rozvrh

Výkupy budú prebiehať od roku 2022 do roku 2026, s tým že do roku 2023 bude realizovaná polovica sumy za výkupy a do konca roka 2025 druhá polovica výkupov.

Pilotné projekty transformácie regiónov budú realizované pre regióny NP Muránska Planina a NP Poloniny- termín realizácie Q4 2024, NP Poloniny - termín realizácie – Q2 2026.

Investícia nadväzuje na reformu hospodárenia s vodou v krajine a reformu krajinného plánovania.

Štátna pomoc

Táto investícia neobsahuje štátnu pomoc.

Podpora poskytnutá na reformu hospodárenia s vodou v krajine nepredstavuje poskytnutie štátnej pomoci v zmysle článku 107 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, keďže je zameraná na úpravu legislatívnych noriem a postupov (v kompetencii štátu) bez poskytnutia akejkoľvek formy výhody pre podniky, pričom upravené pravidlá a postupy sa budú rovnako vzťahovať na všetkých dotknutých aktérov, bez ohľadu na ich postavenie.

Administratívne kapacity

Na úrovni vykonávateľa (MŽP SR), ktorý je zodpovedný za konkrétne investície a reformy budú primárne využívané existujúce ľudské zdroje, ktoré majú skúsenosti s implementovaním podobných nástrojov, ako aj iných fondov Európskej únie. Vzhľadom na to, že ide o nový mechanizmus s vlastnými špecifikami zameraný tak na reformy ako aj investície, bude potrebné celkové administratívne kapacity navýšiť. Tieto potreby sú vypočítané rámcovo ako 2% z celkového súčtu alokácie. Rozpätie 2% bolo určené na základe analýzy kapacít využívaných dnes na zabezpečenie EŠIF. V podmienkach Slovenskej republiky je pri zdrojoch EŠIF podľa jednotlivých operačných

programov odhad zahŕňa 3-7% z prostriedkov na technickú asistenciu v aktuálnom programovacom období. Percento potrebné pre Plán obnovy a odolnosti SR bude vzhľadom na nižšiu administratívnu záťaž oproti EŠIF pri procesoch regulovaných v EŠIF primárne európskou legislatívou, ktoré sú pri Pláne obnovy a odolnosti SR oveľa významnejšie pod vnútroštátnou kontrolou (zazmluvňovanie, riadenie projektov, žiadosti o platbu, finančná kontrola a audit); zároveň je v nich možné využiť integráciu s kapacitami na EŠIF alebo na riadenie domácich dotačných programov a predpokladané je aj využitie vnútroštátnych prostriedkov tam, kde je to možné.

4. Otvorené strategické a bezpečnostné otázky

Realizácia navrhovaných reforiem a investícií prispeje k budovaniu Európskej únie odolnej voči zmene klímy a pripravenej na jej dôsledky. Zvýši sa tiež biodiverzita druhov a biotopov a podporia sa udržateľné lesné ekosystémy.

5. Cezhraničné a medzinárodné projekty

Navrhované reformné a investičné zámery nemajú cezhraničný rozmer (okrem čiastkových revitalizácií tokov ako je Morava a Dunaj) a projektovo nemožno hovoriť o medzinárodných projektoch.

6. Zelený rozmer komponentu

Tento komponent prispieva k zelenej transformácii ekonomiky tým, že realizáciou reforiem a investícií sa zvyšuje odolnosť intravilánov i extravilánov voči dôsledkom zmeny klímy ako sú zvyšujúce sa teploty, prízračné dažde a povodne, obdobia intenzívneho sucha a nedostatku vody, vodná a veterná erózia, či strata biodiverzity z dôvodu miznúcich ekosystémov. Komponent umožní realizovať opatrenia, ktoré zmiernia tieto negatívne vplyvy zmeny klímy a transformujú ekonomiku smerom od intenzívneho využívania prírodných zdrojov k udržateľnejším alternatívam.

Reformy a investície v oblasti biodiverzity a klímy zvyšujú odolnosť a prispievajú k adaptácii na prebiehajúcu klimatickú zmenu tým, že dôjde k:

- majetkovému vysporiadaniu sa so súkromnými vlastníckymi v chránených územiach a zosúladením vlastníckych práv a záujmov štátu v ochrane prírody;
- presunutiu správy štátnych pozemkov v chránených územiach pod organizácie ochrany prírody;
- osamostatneniu chránených území, hlavne národných parkov, po náležitej príprave a zabezpečení dostatočného financovania;
- zjednodušeniu systému chránených území určením zón a jasných pravidiel starostlivosti o jednotlivé zóny;
- zvýšeniu ochrany krajinných prvkov a biodiverzity vo voľnej krajine (1. stupňa ochrany prírody);
- zníženiu budúcich škôd zo sucha a povodní spôsobených prebiehajúcou klimatickou zmenou;
- podpore prvkov zeleno-modrej infraštruktúry v intravilánoch, čo povedie k zníženiu tepla v mestách, zvýšeniu dostupnosti zelene;
- zadržaniu vody v krajine a zabráneniu predčasného odtoku z územia krajiny.

Všetky reformy, a s nimi spojené investície, prispievajú k zmierneniu negatívnych dopadov zmeny klímy, čím prispievajú k dosiahnutiu klimatického cieľa EÚ do roku 2030, klimatickej neutrality do roku 2050 a národného klimatického plánu. Podľa správy Dôsledky klimatickej zmeny a možné adaptačné opatrenia v jednotlivých

sektoroch¹⁹ by na základe projekcií budúceho vývoja do roku 2050, v prípade, že sa nebudú realizovať adaptačné opatrenia, došlo k spomaleniu hospodárskeho rastu na úrovni 0,4 – 0,7% hrubého domáceho produktu (HDP), realizáciou preventívnych adaptačných opatrení by sa dopady mohli znížiť na 0,1 – 0,15% ročného HDP. Zatiaľ, čo priame dôsledky, ktoré sa prejavujú rastúcimi nákladmi, znížením produkcie alebo stratou trhového podielu je možné relatívne ľahko stanoviť, problémom je definovanie kumulatívnych nepriamych a sektorovo prepojených ekonomických efektov. K faktorom, ktoré činia mestá zraniteľnejšími, patrí vysoká koncentrácia obyvateľstva a ich majetkov, či efekt tepelného ostrova mesta. Mnohé mestá sú lokalizované a koncipované tak, že prejavy zmeny klímy môžu spôsobiť ekonomické a sociálne problémy, napríklad výpadky dodávok elektrického prúdu, poškodenie cestnej infraštruktúry, straty v ekonomike mesta, resp. nedostatok vody a potravy.

Obydliť obyvateľov zo sociálne slabších skupín sa často nachádzajú v oblastiach, ktoré sú nevhodné pre život, a ktoré s dôsledkami zmeny klímy budú ešte nebezpečnejšie (napr. oblasti ohrozené zosuvmi či povodňami). Pri územnom plánovaní je preto potrebné venovať sa aj tomuto aspektu.²⁰

Udržiateľné vodné hospodárstvo a predchádzanie povodňam v Európskej únii (EÚ) a na Slovensku bude jednou z kľúčových oblastí pri utlmovaní negatívnych dopadov klimatických zmien. Dodnes bolo v Európe takmer 17 mil. ľudí vystavených riečnym záplavám a toto číslo sa bude ďalej zvyšovať na 50 mil. EUR²¹ Náklady zo záplav už dnes predstavujú približne 9,5 mld. EUR ročne. Pri pokračujúcom trende môžu ročne narásť až na 66 mld. EUR do roku 2050 a 225 mld. EUR²² do roku 2100.²³ Za predpokladu aktívnych mitigačných opatrení by to bolo ročne 33 mld. EUR do roku 2050 a 75 mld. EUR do roku 2100. V neposlednom rade je so zhoršujúcimi sa klimatickými podmienkami spojená aj zvýšená záťaž na vodovodnú infraštruktúru. Do roku 2050 by pre Európu adaptácia a vybavenie stálo 175 mld. EUR²⁴ Veľkým rizikom je aj nárast počtu ľudí žijúcich v nedostatku vody, ktorých počet môže do roku 2100 narásť na 13 mil. EUR²⁵. Pre Slovensko by sa ročné náklady z povodní mohli vyšplhať na 446 mil. EUR do roku 2050 a 1,5 mld. EUR do 2100, avšak pri aktívnej mitigácii by to mohlo byť 232 mil. EUR do roku 2050 a 507 mil. EUR do roku 2100.²⁶ Tento údaj korešponduje s doterajšími výdavkami na boj s povodňami na úrovni 961 mil. EUR v rokoch 2000-2012.²⁷

Zmena klímy predstavuje fundamentálnu výzvu pre mestá na Slovensku, ktoré sa budú musieť prispôbiť na zvyšujúce sa teploty a suchu. Klíma v mestách ako Bratislava začína vykazovať prvky subtropického pásma. Preto je nutné zavádzať adaptačné opatrenia, ktoré zmiernia tieto dopady a pomôžu obyvateľom i ekosystémom v rámci miest prispôbiť sa tejto zmene a zmierniť jej negatívne dopady. Mestá sa budú musieť vysporiadať s dôsledkami zmeny klímy v podobe extrémnych výkyvov počasia, konkrétne období sucha a prudkých privalových dažďov a povodní. Pre zmiernenie týchto negatívnych dopadov bude nutné zvýšiť vodozadržnú schopnosť miest. Rozširovaním nepriepustných povrchov, najmä v mestskom prostredí, sa v prvom rade zhoršujú dôsledky záplav, v prípade ak kanalizácia nestíha odvádzať vodu. V druhom rade takáto výstavba negatívne vplyva na kvantitatívne stavy podzemnej vody, pretože zrážková voda nemá možnosť pomaly vsiaknuť do zeme. Na Slovensku je tretia najnižšia rovnomernosť rozloženia mestskej zelene v EÚ. Mestská zeleň má podľa WHO pozitívny vplyv na zdravie

¹⁹ Dôsledky klimatickej zmeny a možné adaptačné opatrenia v jednotlivých sektoroch,

<http://www.shmu.sk/File/projekty/Zhrnutie%20projektu%20Klim.%20zmene%20a%20Adaptacie%202012.pdf>

²⁰ Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy, <https://www.minzp.sk/files/odbor-politiky-zmeny-klimy/strategia-adaptacie-sr-zmenu-klimy-aktualizacia.pdf>

²¹ River flood risk: European scale, <https://www.climatechange.org/europe/river-floods/>

²² The Economic Cost of Climate Change in Europe: Synthesis Report on COACCH Interim Results, <https://www.coacch.eu/wp-content/uploads/2019/11/COACCH-Sector-Impact-Economic-Cost-Results-22-Nov-2019-Web.pdf>

²³ Roudier et al. (IMPACT2C, 2015a) – LISFLOOD model; Deltares the BASE project; RCP8.5

²⁴ The Economic Cost of Climate Change in Europe: Synthesis Report on COACCH Interim Results, <https://www.coacch.eu/wp-content/uploads/2019/11/COACCH-Sector-Impact-Economic-Cost-Results-22-Nov-2019-Web.pdf>

²⁵ Projection of Economic impacts of climate change in Sectors of the EU based on bottom-up Analysis, <https://ec.europa.eu/jrc/en/peseta-iv>

²⁶ Údaje získané cez prepočet dát HDP Svetovej Banky pre EÚ a Slovensko v roku 2019, a následne prerátané z (\$) dolárov do EUR. Z tohto prepočtu bol percentuálny podiel SK HDP ku EÚ HDP 0.68%. Tuto hodnotu sme potom použili na prepočet cien relevantných sektorov na iba Slovenské odhadované výdavky.

²⁷ Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy – aktualizácia, <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23275/1>

a pomáha mestám lepšie sa prispôbiť nepriaznivým dôsledkom zmeny klímy. V slovenských mestách sa nachádzajú veľké koncentrované zelené plochy, ale aj oblasti s nízkym výskytom zelene. Podpora opatrení v tejto investičnej aktivite je plánovaná cez EŠIF pre obdobie 2021-2027.

Poľnohospodárstvo je zásadne ohrozené suchami a nedostatkom vody, dôsledkom čoho bude horšia úroda, ktorá sa prejaví naprieč EÚ a na Slovensku. Juh Európy už dnes pociťuje nepriaznivé dôsledky zmeny klímy výraznejšie ako sever, v budúcnosti sa tento trend bude prehľbovať.²⁸ Do roku 2100 môže úroda priemerne klesnúť o 5% na severe Európy a o 10% na juhu.²⁹ Pri pomalejšej adaptácii sa môžu škody do roku 2080 vyšplhať na 18 mld. EUR ročne.³⁰ Pre Slovensko by to znamenalo straty 236 mil. EUR ročne.³¹

Extrémne suchá sa negatívne prejaví v rôznych oblastiach, s veľkým dopadom na Slovensko. Do roku 2100 by pri súčasnom trende vypúšťania skleníkových plynov mohli ročné náklady vyplývajúce zo sucha dosiahnuť 36 mld. EUR.³² Pri aktívnej mitigácii by toto číslo mohlo dosiahnuť 16 mld. EUR. V prepočte pre Slovensko by to bolo pri aktuálnom vývoji ročne 243 mil. EUR, prípadne 108 mil. EUR do roku 2100.

Nemalé škody si zmena klímy vyžiada aj v lesoch. Škody v európskom lesnom hospodárstve môžu do roku 2080 vystúpiť ročne k 1,5 mld. EUR.³³ V prípade Slovenska by tak škody mohli dosiahnuť 17 mil. EUR ročne.³⁴ Aj keď finančné ocenenie tejto „položky“ nie je najvyššie z vyššie uvedených, degradácia prírody má nevyčísliteľnú kultúrnu hodnotu a spolu s ňou sa stupňujú ostatné nepriaznivé prejavy. Tieto náklady potvrdzujú nutnosť realizácie adaptačných opatrení tak v intravilánoch sídiel, ako aj vo voľnej krajine s dôrazom na ochranu biodiverzity.

Podľa prílohy 1 k nariadeniu o Európskeho parlamentu a Rady z dňa 12. februára 2021, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti 2021/241 (ďalej len „nariadenie (EÚ) 2021/241“) 037 je príspevok prijatých opatrení k zelenej tranzícii na úrovni 100 % klimatický a environmentálny koeficient, konkrétne investície spĺňajú ciele nasledovne:

37 - Adaptácia regiónov na klimatickú zmenu s dôrazom na ochranu prírody a rozvoj biodiverzity – 100 %

Tab. Zelená transformácia

Krátky názov	Zelené ciele		
	Klimatický	Environmentálny	Oblasť intervencie
	koeficient	koeficient	

²⁸ Climate change: the cost of inaction and the cost of adaptation, https://www.eea.europa.eu/publications/technical_report_2007_13

²⁹ Analysis of climate change impacts on EU agriculture by 2050, https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/pesetaiv_task_3_agriculture_final_report.pdf

³⁰ The Economic Cost of Climate Change in Europe: Synthesis Report on COACCH Interim Results, <https://www.coacch.eu/wp-content/uploads/2019/11/COACCH-Sector-Impact-Economic-Cost-Results-22-Nov-2019-Web.pdf>

³¹ Poľnohospodárska pôda v EÚ-28 bola 175 miliónov ha a na Slovensku 2,3 milióna ha. Na Slovensku sa teda nachádza 1.3% poľnohospodárskej pôdy EÚ.

³² Projection of Economic impacts of climate change in Sectors of the EU based on bottom-up Analysis, <https://ec.europa.eu/jrc/en/peseta-iv>

³³ Forest fires and adaptation options in Europe, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10113-014-0621-0>

³⁴ Výmera lesov na Slovensku je tesne nad 2 milióny ha a pre Európsku úniu je to 182 miliónov ha. Na Slovensku sa teda nachádza 1.1% lesných plôch EÚ.

Komponent 5: Reforma 1: Reforma krajinného plánovania	100%	100%	037 -Prispôsobenie sa opatreniam na zmenu klímy a prevencia a riadenie rizík súvisiacich s klímou: iné, napr. búrky a sucho (vrátane zvyšovania osvetly, systémov civilnej ochrany a riadenia katastrof, infraštruktúr a ekosystémových prístupov)
Komponent 5: Reforma 2: Reforma ochrany prírody a hospodárenia s vodou v krajine	100%	100%	037 -Prispôsobenie sa opatreniam na zmenu klímy a prevencia a riadenie rizík súvisiacich s klímou: iné, napr. búrky a sucho (vrátane zvyšovania osvetly, systémov civilnej ochrany a riadenia katastrof, infraštruktúr a ekosystémových prístupov)
Komponent 5: Investícia 1: Adaptácia regiónov na klimatickú zmenu s dôrazom na ochranu prírody a rozvoj biodiverzity	100%	100%	037 -Prispôsobenie sa opatreniam na zmenu klímy a prevencia a riadenie rizík súvisiacich s klímou: iné, napr. búrky a sucho (vrátane zvyšovania osvetly, systémov civilnej ochrany a riadenia katastrof, infraštruktúr a ekosystémových prístupov)

7. Digitálny rozmer komponentu

Komponent nemá žiadny vplyv na dosiahnutie digitálnych cieľov.

8. Uplatňovanie zásady „výrazne nenarušiť“

Všetky investície budú pripravované a realizované s rešpektovaním zásady „významne nenarušiť“. Komponent prispieva k adaptácii i mitigácii zmeny klímy, bude viesť k zvýšeniu zadržiavania vody a k vyššej ochrane biodiverzity. Investície nie sú materiálno náročné a nebudú viesť k významnému zvýšeniu produkcie odpadov či znečisťujúcich látok. Viac informácií o kritériu „výrazne nenarušiť“ je pri každej jednej reforme a investícii.

8.1 Reforma 1: Reforma krajinného plánovania

Časť 1 kontrolného zoznamu dodržiavanie zásady „výrazne nenarušiť“

Vedie reforma/investícia k významnému poškodeniu?	Áno	Nie	Odôvodnenie
Mitigácia zmeny klímy		X	Reforma bude nástrojom na zachovanie a ochranu existujúcich krajinných štruktúr v krajine, ktoré významným spôsobom prispievajú k adaptácii na zmenu klímy so 100% klimatickým koeficientom (č. 037).

<i>Adaptácia na zmenu klímy</i>		X	Reforma bude nástrojom na zachovanie a ochranu existujúcich krajinných štruktúr v krajine, ktoré významným spôsobom prispievajú k mitigácii a adaptácii na zmenu klímy so 100% klimatickým koeficientom (č. 037) .
<i>Udržateľné využitie a ochrana vodných a morských zdrojov</i>		X	Reforma prispeje k podpore zachovania biodiverzity vo voľnej krajine a vytvorí podmienky na prežitie pôvodných druhov rastlín a živočíchov napriek klimatickým zmenám.
<i>Obehová ekonomika, prevencia vzniku odpadu a recyklácia</i>		X	Činnosť podporovaná opatrením má zanedbateľný predvídateľný vplyv na tento environmentálny cieľ, berúc do úvahy priame aj primárne nepriame účinky počas životného cyklu. Reforma nie je materiálovo intenzívna a nebude viesť k výraznej produkcii odpadu.
<i>Prevencia a kontrola znečistenia vzduchu, vody a pôdy</i>		X	Reforma nebude viesť k znečisteniu, pretože v rámci nej nebudú vykonávané intenzívne stavebné úpravy, či aktivity, ktoré by mohli viesť k poškodeniu ovzdušia, vody alebo pôdy.
<i>Ochrana a obnova biodiverzity ekosystémov</i>		X	Reforma prispeje k podpore zachovania biodiverzity vo voľnej krajine a vytvorí podmienky na prežitie pôvodných druhov rastlín a živočíchov napriek klimatickým zmenám.

8.2 Reforma 2: Reforma ochrany prírody a hospodárenia s vodou v krajine

Časť 1 kontrolného zoznamu dodržiavanie zásady „výrazne nenarušiť“

<i>Vedie reforma/investícia k významnému poškodeniu?</i>	<i>Áno</i>	<i>Nie</i>	<i>Odôvodnenie</i>
<i>Mitigácia zmeny klímy</i>		X	Reforma bude viesť k odolnejším lesným ekosystémom a mitigácii cez záchyty emisií CO ₂ , má 100% klimatický koeficient (č. 037).
<i>Adaptácia na zmenu klímy</i>		X	Reforma bude mať pozitívny vplyv na zadržiavanie vody v krajine. Moderný systém ochrany prírody zabezpečí, že na príslušných územiach bude prvotným cieľom ochrana prírody a biodiverzity, a tým pádom dlhodobý stabilný príspevok ekosystémov k zmierneniu dôsledkov zmeny klímy so 100% klimatickým koeficientom (č. 037)
<i>Udržateľné využitie a ochrana vodných a morských zdrojov</i>		X	Reforma sa sústreďuje na zvýšenie zadržiavania vody v krajine a jej lepši manažment. Hospodárenie vo voľnej krajine sa bude vykonávať tak, aby neurýchlilo eróziu a odtok vody z územia. Aktivitami v území bude možné vodu zachytávať a spomaľovať jej odtok a napomáhať k zvyšovaniu zásob vody v krajine.

<i>Obehová ekonomika, prevencia vzniku odpadu a recyklácia</i>		X	Činnosť podporovaná opatrením má zanedbateľný predvídateľný vplyv na tento environmentálny cieľ, berúc do úvahy priame aj primárne nepriame účinky počas životného cyklu. Reforma nebude viesť k materiálovo intenzívnym opatreniam, teda ani k produkcii odpadu.
<i>Prevencia a kontrola znečistenia vzduchu, vody a pôdy</i>		X	Reforma nebude viesť k znečisteniu, pretože v rámci nej nebudú vykonávané intenzívne stavebné úpravy, či aktivity, ktoré by mohli viesť k poškodeniu ovzdušia, vody alebo pôdy.
<i>Ochrana a obnova biodiverzity ekosystémov</i>		X	Biodiverzita bude podporená posilnením ochrany prírody a zabezpečením adekvátnej ochrany v najcennejších územiach, ako aj lepších podmienok vo vodnom hospodárstve, z čoho budú benefitovať vodné ekosystémy.

8.3 Investícia 1: Adaptácia regiónov na klimatickú zmenu s dôrazom na ochranu prírody a rozvoj biodiverzity

Časť 1 kontrolného zoznamu dodržiavanie zásady „výrazne nenarušiť“

<i>Vedie reforma/investícia k významnému poškodeniu?</i>	<i>Áno</i>	<i>Nie</i>	<i>Odôvodnenie</i>
<i>Mitigácia zmeny klímy</i>		X	Realizované opatrenia v oblasti ochrany biodiverzity budú viesť k odolnejším lesným ekosystémom a mitigácii cez záchyty emisií CO ₂ .
<i>Adaptácia na zmenu klímy</i>		X	Realizované opatrenia budú mať pozitívny vplyv na zadržiavanie vody v krajine a predchádzanie extrémnym vplyvom zmeny klímy.
<i>Udržateľné využitie a ochrana vodných a morských zdrojov</i>		X	Investície budú viesť k revitalizácii vodných tokov, zvýšeniu vodozadržnej schopnosti krajiny a zlepšeniu stavu vodných ekosystémov. Investície v rámci rozvojových plánov v oblastiach Muráň a Poloniny budú posúdené jednotlivo z hľadiska všetkých kritérií „výrazne nenarušiť“, tak ako je uvedené v texte komponentu. Všetky podmienky určené pre investície podobného typu, napr. cyklotrasy alebo výstavba budov budú dodržiavať rovnaké princípy za účelom dodržania „výrazne nenarušiť“, ako sú stanovené pre iné komponenty obsahujúce podobné investície. V prípade výstavby návštevníckych centier (ak budú tieto realizované) bude dodržaná ochrana vôd podľa platných zákonov a podmienok uvedených v stavebnom povolení.
<i>Obehová ekonomika, prevencia vzniku odpadu a recyklácia</i>		X	Investícia nebude viesť k materiálovo intenzívnym opatreniam, teda ani k významnej produkcii odpadu. Investície v rámci rozvojových plánov v oblastiach Muráň a Poloniny budú posúdené jednotlivo z hľadiska všetkých kritérií „výrazne nenarušiť“, tak ako je uvedené v texte komponentu. Všetky

			podmienky určené pre investície podobného typu, napr. cyklotrasy alebo výstavba budov budú dodržiavať rovnaké princípy za účelom dodržania „výrazne nenarušiť“, ako sú stanovené pre iné komponenty obsahujúce podobné investície. V prípade výstavby návštevníckych centier (ak budú tieto realizované) budú dodržané princípy separácie stavebného odpadu pri jeho vzniku a jeho odovzdanie na znovu použitie autorizovaným firmám. Pri rekonštrukcii historických budov budú dodržané rovnaké podmienky ako pri budovách v komponente 2 <i>Obnova budov</i> a pri výstavbe nových budov bude preferovaným materiálom drevo a prírodné materiály s potenciálom následnej recyklácie alebo znovu využitia.
<i>Prevenčia a kontrola znečistenia vzduchu, vody a pôdy</i>		X	Investície nebudú viesť k znečisteniu, pretože v rámci nich nebudú vykonávané intenzívne stavebné úpravy, či aktivity, ktoré by mohli viesť k poškodeniu ovzdušia, vody alebo pôdy. Investície v rámci rozvojových plánov v oblastiach Muráň a Poloniny budú posúdené jednotlivo z hľadiska všetkých kritérií „výrazne nenarušiť“, tak ako je uvedené v texte komponentu. Všetky podmienky určené pre investície podobného typu, napr. cyklotrasy alebo výstavba budov budú dodržiavať rovnaké princípy za účelom dodržania „výrazne nenarušiť“, ako sú stanovené pre iné komponenty obsahujúce podobné investície. Pri rekonštrukcii historických budov budú dodržané rovnaké podmienky ako pri budovách v komponente 2 <i>Obnova budov</i> a pri výstavbe nových budov budú dodržané rovnaké podmienky ako pri výstavbe budov v iných komponentoch aby boli dosiahnuté princípy prevencie, kontroly znečistenia zložiek životného prostredia.
<i>Ochrana a obnova biodiverzity ekosystémov</i>		X	Biodiverzita bude podporená posilnením ochrany prírody a zabezpečením adekvátnej ochrany v najcennejších územiach, ako aj lepších podmienok vo vodnom hospodárstve, z čoho budú benefitovať vodné ekosystémy. Ochrana biodiverzity bude zabezpečená pri rekonštrukcii budov zabezpečením hniezdnych možností vzácnych druhov vtákov a netopierov na fasádach budov. Pri výstavbe nových objektov (parkovísk, prístreškov, cyklotrás) bude vydané stanovisko Štátnej ochrany prírody, ktoré posúdi dopady na biodiverzitu a ekosystémy. Ak dopady budú významné, investícia sa nebude realizovať.

Zásada „výrazne nenarušiť“ pre rozvojové plány mäkkého turizmu NP Muránska planina a Poloniny

Nové budovy

Časť 1 kontrolného zoznamu dodržiavanie zásady „výrazne nenarušiť“

<i>Uved'te, ktoré z týchto environmentálnych cieľov si vyžadujú vecné posúdenie</i>	Áno	Nie	<i>Ak ste zvolili možnosť „nie“, uved'te odôvodnenie</i>
---	-----	-----	--

<i>opatrenia z hľadiska dodržiavania zásady „výrazne nenarušiť“</i>			
Zmiernenie zmeny klímy	X		
Adaptácia na zmenu klímy	X		
Udržateľné využívanie a ochrana vodných a morských zdrojov		X	Pokiaľ nie je stavba predmetom schválenia procesu EIA, budú počas stavby/rekonštrukcie identifikované a riadené environmentálne riziká vytvorením plánu akým spôsobom im predchádzať a ako ich riešiť. Všetky príslušné spotrebiče vody (sprchové riešenia, sprchy, kohútiky, WC, WC misy a splachovacie nádržky, pisoárové misy a splachovacie nádržky, vane) musia patriť do dvoch najlepších tried spotreby vody podľa platného značenia v EÚ (EU Water Label - http://www.europeanwaterlabel.eu/). Inštalované spotrebiče budú doložené údajovými listami výrobcov, prípadne certifikátom budovy.
Obehové hospodárstvo vrátane predchádzania vzniku odpadu a recyklácie	X		
Prevencia a kontrola znečisťovania ovzdušia, vody alebo pôdy	X		
Ochrana a obnova biodiverzity a ekosystémov		X	Najmenej 70% všetkých výrobkov z dreva použitých v novej konštrukcii na konštrukcie, obklady a povrchové úpravy bude recyklovaných / opätovne použitých, alebo pochádzajú z trvalo udržateľne obhospodarovateľných lesov, ako sú certifikované certifikačnými auditmi tretích strán vykonávanými akreditovanými certifikačnými orgánmi, napr. Normy FSC / PEFC alebo ekvivalentné normy. Stavebné práce sa nebudú uskutočňovať v oblastiach citlivých na biodiverzitu alebo v ich blízkosti (vrátane siete chránených oblastí Natura 2000, lokalít svetového dedičstva UNESCO a kľúčových oblastí biodiverzity, ako aj ďalších chránených oblastí). Ak by boli stavebné práce uskutočnené v oblastiach citlivých na biodiverzitu, bude sa vyžadovať súlad s článkom 6 ods. 3 a článkom 12 smernice o biotopoch a článkom 5 smernice o vtákoch. Tam kde je to podľa platnej legislatívy potrebné bude stavba predmetom posudzovania vplyvov na životné prostredie (EIA), alebo skríningu v súlade so smernicou EIA.

Časť 2 kontrolného zoznamu dodržiavanie zásady „výrazne nenarušiť“

Otázky	Nie	Vecné odôvodnenie
--------	-----	-------------------

<i>Zmiernenie zmeny klímy:</i> Očakáva sa, že opatrenie povedie k značným emisiám skleníkových plynov?	X	Investícia je oprávnená na intervenčné pole 025ter v prípade ak dosiahne úspory primárnej energie o 20% nižšie ako NZEB v prílohe k nariadeniu RRF s koeficientom zmeny klímy 40%. Pokiaľ budova uvedené úspory nedosiahne bude označená koeficientom zmeny klímy 0%, avšak princípy „výrazne nenarušiť“ budú rovnako aplikované. Neočakáva sa, že investícia povedie k významným emisiám skleníkových plynov, pretože má potenciál na zníženie spotreby energie, zvýšenie energetickej účinnosti, čo vedie k podstatnému zlepšeniu energetickej hospodárnosti dotknutých budov a k výraznému zníženiu emisií skleníkových plynov. Investícia bude okrem iného zahŕňať investície do energeticke efektívnych opatrení ako sú vykurovacie systémy na plynových kondenzačných kotlov, pričom inštalácia plynových zariadení bude musieť viesť k dosiahnutiu úrovne výstavy novej budovy v minimálne v štandarde NZEB. - Tieto kotly zodpovedajú triede A, ktorá je pod najvyššími dvoma triedami energetickej účinnosti. Investícia bude požadovať účinnejšie alternatívy (predovšetkým tepelné čerpadlá tried A++ a A+), ale vzhľadom na architektúru budov nie je možné inštalovať všade spoločné tepelné čerpadlá a ako najefektívnejšie z hľadiska nákladov, energie a emisií sú v takýchto objektoch plynové kondenzačné kotly triedy A. Jedná sa teda o realizáciu technologicky uskutočniteľnej alternatívy. Popri inštalácii týchto kotlov bude toto opatrenie zahŕňať aj možnú inštaláciu solárnych fotovoltických a fototermických panelov. Inštalácia solárnych termálnych a fotovoltických zariadení je oprávnená na intervenčné pole 029 v prílohe k nariadeniu RRF s koeficientom zmeny klímy 100%. Inštalácia geotermálnych zariadení je oprávnená na intervenčné pole 032 v prílohe k nariadeniu RRF s koeficientom zmeny klímy 100%.
<i>Adaptácia na zmenu klímy:</i> Očakáva sa, že opatrenie povedie k zvýšenému nepriaznivému vplyvu súčasnej klímy a očakávanej budúcej klímy na samotné opatrenie alebo na ľudí, prírodu či majetok?	X	Fyzické klimatické riziká, ktoré by mohli byť pre toto opatrenie významné, boli vyhodnotené v rámci Stratégie adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy (schválená v roku 2018). Investícia vyžaduje, aby hospodárske subjekty, ktoré budú opatrenie vykonávať, zabezpečili optimalizáciu technických systémov v renovovaných budovách tak, aby obyvateľom poskytovali tepelný komfort aj pri extrémnych teplotách.

<i>Prechod na obehové hospodárstvo vrátane predchádzania vzniku odpadu a recyklácie:</i> Očakáva sa, že opatrenie: i) povedie k výraznému zvýšeniu vzniku, spaľovania alebo zneškodňovania odpadu, s výnimkou spaľovania nerecyklovateľného nebezpečného odpadu, alebo ii) povedie k významnej neefektívnosti priameho alebo nepriameho využívania akéhokoľvek prírodného zdroja v ktorejkoľvek fáze jeho životného cyklu, ktorá nie je minimalizovaná primeranými opatreniami, alebo iii) spôsobí významné a dlhodobé poškodenie životného prostredia v súvislosti s obehovým hospodárstvom?	X	Vďaka schváleniu navrhovanej zmeny stavebného zákona, ktorým sa bude vykonávať lepšia prevencia vzniku stavebného odpadu, ako aj využívanie kvalitnejších a environmentálne vhodnejších materiálov. Opatrenie vyžaduje, aby hospodárske subjekty vykonávajúce výstavbu budov zabezpečili najmenej 70% (hmotnosť) zdravotne nezávadného stavebného a demolačného odpadu (s výnimkou prirodzene sa vyskytujúceho materiálu uvedeného v kategórii 17 05 04 v Európskom zozname odpadov rozhodnutím 2000/532 / ES) vyprodukované na stavenisku budú pripravené na opätovné použitie, recykláciu a ďalšie zhodnotenie materiálu v súlade s hierarchiou odpadu a so stavebným a demolačným odpadom EÚ. Technické špecifikácie zariadení na výrobu obnoviteľnej energie, ktoré je možné inštalovať, sú súčasťou špecifikácií programu Zelená úsporám, ktorý sa na Slovensku realizuje už viacero rokov a splňa prísne kritériá energetickej a environmentálnej efektívnosti, aj čo sa týka ich životnosti, opraviteľnosti a recyklovateľnosti. Subjekty obmedzia vznik odpadu v procesoch súvisiacich s výstavbou a demoláciou v súlade s Protokolom EÚ o nakladaní s odpadom zo stavieb a demolácií. Návrhy budov a stavebné techniky podporia cirkulárnosť, najmä s odkazom na ISO 20887 alebo iné EÚ a národné normy.
<i>Prevencia a kontrola znečisťovania:</i> Očakáva sa, že opatrenie povedie k výraznému nárastu emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia, vody alebo pôdy?	X	Nepredpokladá sa, že opatrenie povedie k významnému zvýšeniu emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia, vody alebo pôdy, pretože: - Zhotovitelia vykonávajúci výstavbu novej budovy sú povinní zabezpečiť, aby stavebné prvky a materiály použité pri výstavbe budov, neobsahovali nebezpečné a toxické látky (zoznam látok podliehajúcich autorizácii stanoveného v prílohe XIV k Nariadeniu (EK) č. 1907/2006). - Budú prijaté opatrenia na zníženie hluku, prachu a emisií znečisťujúcich látok počas rekonštrukčných prác.

Pri investíciách do výstavby budov sa zabezpečí, aby prípravná časť (napr. špecifikácie tendrov) ako aj implementácia zakažníkom opatrenia, vyplývajúce z požiadavky zabezpečenia súladu so zásadou „výrazne nenarušiť“. Týka sa to napríklad požiadaviek, ktoré musia byť splnené pri výmene vykurovacích systémov na báze uhlia/oleja a zastaraných plynových kotlov na plynové kondenzačné kotly, ako aj opatrení spojených s cieľom obehového hospodárstva pri prevenciu vzniku a recykláciu stavebného odpadu.

Obnova budov

Časť 1 kontrolného zoznamu dodržiavanie zásady „výrazne nenarušiť“

Uvedte, ktoré z týchto environmentálnych cieľov si vyžadujú vecné posúdenie opatrenia z hľadiska dodržiavania zásady „výrazne nenarušiť“	Áno	Nie	Ak ste zvolili možnosť „nie“, uvedte odôvodnenie
Zmiernenie zmeny klímy	X		
Adaptácia na zmenu klímy	X		
Udržiateľné využívanie a ochrana vodných a morských zdrojov		X	Plánované rekonštrukcie budov, vrátane výmeny kúrenia a chladenia budú mať zanedbateľný predvídateľný vplyv na tento environmentálny cieľ, berúc do úvahy priame aj primárne nepriame účinky počas životného cyklu. Nie sú identifikované žiadne riziká zhoršenia životného prostredia súvisiace so zachovaním kvality vody a vodných tokov. Rekonštrukcia môže mať pozitívny vplyv na lepšie hospodárenie s vodou a zníženie jej spotreby.
Obehové hospodárstvo vrátane predchádzania vzniku odpadu a recyklácie	X		
Prevenca a kontrola znečisťovania ovzdušia, vody alebo pôdy	X		
Ochrana a obnova biodiverzity a ekosystémov		X	Činnosť podporovaná opatrením má zanedbateľný predvídateľný vplyv na tento environmentálny cieľ, berúc do úvahy priame aj primárne nepriame účinky počas životného cyklu. Stavebné práce sa nebudú uskutočňovať v oblastiach citlivých na biodiverzitu alebo v ich blízkosti (vrátane siete chránených oblastí Natura 2000, lokalít svetového dedičstva UNESCO a kľúčových oblastí biodiverzity, ako aj ďalších chránených oblastí). Ak by boli stavebné práce uskutočnené v oblastiach citlivých na biodiverzitu, bude sa vyžadovať súlad s článkom 6 ods. 3 a článkom 12 smernice o biotopoch a článkom 5 smernice o vtákoch. Tam kde je to podľa platnej legislatívy potrebné bude stavba predmetom posudzovania vplyvov na životné prostredie (EIA), alebo skríningu v súlade so smernicou EIA.

Časť 2 kontrolného zoznamu dodržiavanie zásady „výrazne nenarušiť“

Otázky	Nie	Vecné odôvodnenie
Zmiernenie zmeny klímy: Očakáva sa, že opatrenie povedie k značným emisiám skleníkových plynov?	X	Investícia je oprávnená pre intervenčné pole 026bis v prílohe k nariadeniu RRF s koeficientom zmeny klímy 100%, avšak obnova budov ktorá nebude posudzovaná podľa kritéria dosiahnutia úspory aspoň 30% a budú spadať pod

		intervenčné pole s 0% klimatickým označením, bude rovnako rešpektovať princípy „výrazne nenarušiť“. Obnova budov sa bude zhodovať s požiadavkami Energy Performance of Buildings Directive (EPBD). Neočakáva sa, že investícia povedie k významným emisiám skleníkových plynov, pretože je zameraná a má potenciál na zníženie spotreby energie a zvýšenie energetickej účinnosti. Vo výsledku to vedie k podstatnému zlepšeniu energetickej hospodárnosti dotknutých budov a k výraznému zníženiu emisií skleníkových plynov. Rekonštruované budovy nebudú podporovať tvorbu emisií skleníkových plynov, pretože: - Budovy sa nebudú využívať k ťažbe, skladovaniu, preprave alebo výrobe fosílnych palív. - Program obnovy má potenciál na zníženie spotreby energie, zvýšenie energetickej účinnosti, čo vedie k podstatnému zlepšeniu energetickej hospodárnosti dotknutých budov a má vplyv na výrazné zníženie emisií skleníkových plynov. Ako taká prispieje k národnému cieľu zvýšenia energetickej účinnosti stanovenému v súlade so Smernicou o energetickej efektívnosti (2012/27 / EÚ) a stanovenými národnými príspevkami k plneniu Parížskej dohody o klíme. Renovácie budov podporovať (tam kde je to vhodné a ekonomicky výhodné) inštaláciu solárnych FV panelov ako súčasť renovácií budov a zavádzanie nízko uhlíkových alternatív ako sú tepelné čerpadlá.
Adaptácia na zmenu klímy: Očakáva sa, že opatrenie povedie k zvýšenému nepriaznivému vplyvu súčasnej klímy a očakávanej budúcej klímy na samotné opatrenie alebo na ľudí, prírodu či majetok?	X	Klimatické riziká vyplývajúce zo zmeny klímy budú riešené v súlade so Stratégiou adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy (schválená v roku 2018) a na ňu nadväzujúcim Národným akčným plánom pre adaptáciu. Rekonštrukcie budov optimalizované na poskytovanie termálneho komfortu svojim užívateľom, pri ich plánovaní sa budú brať do úvahy riziká (extrémne teploty, odolnosť stavby. Renovácie budov podporovať (tam kde je to vhodné a ekonomicky výhodné) inštalovanie prvkov zelenej infraštruktúry pre chladenie a manažment vody. Nepredpokladajú sa významné negatívne priame a primárne nepriame účinky opatrenia počas jeho životného cyklu na tento environmentálny cieľ.
Prechod na obehové hospodárstvo vrátane predchádzania vzniku odpadu a recyklácie: Očakáva sa, že opatrenie: i) povedie k výraznému zvýšeniu vzniku, spaľovania alebo zneškodňovania odpadu, s výnimkou spaľovania nerecyklovateľného nebezpečného odpadu, alebo	X	Opatrenia na renováciu budov budú plniť ciele obehového hospodárstva v súlade s princípom „výrazne nenarušiť“. Reforma stavebného zákona (komponent 2 <i>Obnova budov</i>) vytvorí rámec pre prevenciu vzniku stavebného odpadu, ako aj využívanie kvalitnejších a environmentálne vhodnejších materiálov. Renovácia budov bude v súlade s cieľom zabezpečenia toho, že minimálne 70% odpadu na ktorý sa nevzťahujú výnimky (kategória 17 05 04 v Európskom

ii) povedie k významnej neefektívnosti priameho alebo nepriameho využívania akéhokoľvek prírodného zdroja v ktorejkoľvek fáze jeho životného cyklu, ktorá nie je minimalizovaná primeranými opatreniami, alebo iii) spôsobí významné a dlhodobé poškodenie životného prostredia v súvislosti s obehovým hospodárstvom?	zozname odpadov podľa Rozhodnutia 2000/532/ES) bude pripravených na opätovné použitie, recykláciu a ďalšie zhodnotenie materiálu vrátane operácií zasypávania pomocou odpadu, ako náhrady za iné materiály, v súlade s hierarchiou odpadu a Protokolom EÚ o nakladaní s odpadmi zo stavieb a demolácií. Návrhy budov a použité stavebné techniky podporia obehové hospodárstvo v kontexte ISO 20887 alebo iných štandardov na posudzovanie demontovateľnosti alebo prispôsobivosti budov ktoré preukážu, že sú navrhnuté tak, aby boli efektívnejšie z hľadiska zdrojov, prispôsobiteľné, flexibilné a demontovateľné, aby umožnili opätovné použitie a recykláciu. Technické špecifikácie zariadení na výrobu energie z OZ ktoré budú inštalované tam, kde je to technicky možné a ekonomicky výhodné budú spĺňať kritériá energetickej a environmentálnej efektívnosti. Tak čo sa týka ich životnosti, opraviteľnosti a recyklovateľnosti.
Prevenca a kontrola znečisťovania: Očakáva sa, že opatrenie povedie k výraznému nárastu emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia, vody alebo pôdy?	X Pri rekonštrukcia budov sa nepredpokladá zvýšená produkcia emisií do ovzdušia, vody alebo pôdy. - Výmena starých neefektívnych vykurovacích systémov povedie k zníženiu emisií do ovzdušia a bude mať vplyv na zlepšení verejného zdravia (hlavne v oblastiach, kde dochádza k prekročeniu normy EÚ pre kvalitu ovzdušia stanovené v smernici 2008/50/EÚ). - Prevádzkovatelia vykonávajúci renováciu sú povinní zabezpečiť, aby stavebné prvky a materiály použité pri renovácii budov, neobsahovali nebezpečné a toxické látky (zoznam látok podliehajúcich autorizácii stanoveného v prílohe XIV k Nariadeniu (EK) č. 1907/2006). - Prevádzkovatelia vykonávajúci renovácie sú povinní zabezpečiť, aby stavebné prvky a materiály použité pri renovácii budov, ktoré môžu prísť do styku s obyvateľmi, emitovali menej ako 0,06 mg formaldehydu na m³ materiálu alebo zložky a menej ako 0,001 mg kategórie 1A. a 1B karcinogénnych prchavých organických zlúčenín na m³ materiálu alebo zložky a v súlade s testovaním podľa CEN/TS 16516 a ISO 16000-3 alebo inými porovnateľnými štandardizovanými skúšobnými podmienkami a metódami stanovenia limitov. - Budú prijaté opatrenia na zníženie hluku, prachu a emisií znečisťujúcich látok počas rekonštrukčných prác. - Pokiaľ sa rekonštrukcia bude nachádzať na potenciálne kontaminovanom mieste (brownfield), bolo dané miesto

		predmetom skúmania potenciálnych kontaminantov (napríklad pomocou normy ISO 18400).
--	--	---

Pri investíciách do obnovy budov sa zabezpečí, aby prípravná časť (napr. špecifikácie tendrov) ako aj implementácia zakažníkom opatrenia, vyplývajúce z požiadavky zabezpečenia súladu so zásadou „výrazne nenarušiť“. Týka sa to napríklad požiadaviek, ktoré musia byť splnené pri výmene vykurovacích systémov na báze uhlia/oleja a zastaraných plynových kotlov na plynové kondenzačné kotly, ako aj opatrení spojených s cieľom obehového hospodárstva pri prevenciu vzniku a recykláciu stavebného odpadu.

Vozidlá

Časť 1 kontrolného zoznamu dodržiavanie zásady „výrazne nenarušiť“

<i>Uvedte, ktoré z týchto environmentálnych cieľov si vyžadujú vecné posúdenie opatrenia z hľadiska dodržiavania zásady „výrazne nenarušiť“</i>	<i>Á n o</i>	<i>N i e</i>	<i>Ak ste zvolili možnosť „nie“, uvedte odôvodnenie</i>
Zmiernenie zmeny klímy		x	Činnosť podporovaná opatrením má zanedbateľný predpokladaný vplyv na uvedený environmentálny cieľ, pričom sa zohľadňujú priame aj primárne nepriame účinky počas celého životného cyklu. V prípade investícií do technického vybavenia zariadenia budú dodržané kritériá zeleného verejného obstarávania. Obnova vozového parku nemá významný negatívny vplyv na klimatickú zmenu. Podporované budú automobily kategórie M1 a N1 s nulovými emisiami (na elektrický pohon / vodík / palivové články), alebo nízkymi emisiami pod 50 g CO ₂ / km (plug-in hybridné elektromobily).
Adaptácia na zmenu klímy		x	Činnosť podporovaná opatrením má zanedbateľný predpokladaný vplyv na uvedený environmentálny cieľ, pričom sa zohľadňujú priame aj primárne nepriame účinky počas celého životného cyklu. V prípade investícií do technického vybavenia zariadenia budú dodržané kritériá zeleného verejného obstarávania. Obnova vozového parku nemá významný negatívny vplyv na klimatickú zmenu. Pre vozidlá kde existuje nízkoemisná alternatíva je potrebné zohľadniť maximálne množstvo emisií 50g/km of CO ₂ .
Udržateľné využívanie a ochrana vodných a morských zdrojov		x	Činnosť podporovaná opatrením má zanedbateľný predpokladaný vplyv na uvedený environmentálny cieľ, pričom sa zohľadňujú priame aj primárne nepriame účinky počas celého životného cyklu.
Obehové hospodárstvo vrátane predchádzania vzniku odpadu a recyklácie		x	Činnosť podporovaná opatrením má zanedbateľný predpokladaný vplyv na uvedený environmentálny cieľ, pričom sa zohľadňujú priame aj primárne nepriame účinky počas celého životného cyklu. V prípade výmeny technického vybavenia daného zariadenia sa spracovanie odpadu bude riadiť podľa platnej SR legislatívy, vyhlášky č. 371/2015 Z. z. Budú zavedené opatrenia na nakladanie

			s odpadom vo fáze používania (údržba) aj na konci životnosti vozidla, vrátane možnosti opätovného použitia a recyklácie batérií a elektroniky (najmä kritických surovín v nich) v súlade s klasifikáciou typu odpadu. Zohľadnené budú aj výrobné vplyvy a dôraz bude kladený nato, aby každé zošrotované auto bolo spracované autorizovaným zariadením na spracovanie (ATF) podľa smernice o vozidlách po dobe životnosti (2000/53 / ES), čo sa preukazuje certifikátom.
Prevenca a kontrola znečisťovania ovzdušia, vody alebo pôdy		x	Činnosť podporovaná opatrením má zanedbateľný predpokladaný vplyv na uvedený environmentálny cieľ, pričom sa zohľadňujú priame aj primárne nepriame účinky počas celého životného cyklu. Bude zachovaný súlad s platnými právnymi predpismi EÚ, napr. súlad s požiadavkami normy EURO IV.
Ochrana a obnova biodiverzity a ekosystémov		x	Činnosť podporovaná opatrením má zanedbateľný predpokladaný vplyv na uvedený environmentálny cieľ, pričom sa zohľadňujú priame aj primárne nepriame účinky počas celého životného cyklu.

Cyklotrasy

Časť 1 kontrolného zoznamu – dodržiavanie zásady „výrazne nenarušiť“

<i>Uveďte, ktoré z týchto environmentálnych cieľov si vyžadujú vecné posúdenie opatrenia z hľadiska dodržiavania zásady „výrazne nenarušiť“</i>	Áno	Nie	<i>Ak ste zvolili možnosť „nie“, uveďte odôvodnenie</i>
<i>Adaptácia na zmenu klímy</i>	X		
<i>Udržateľné využívanie a ochrana vodných a morských zdrojov</i>		X	V tomto konkrétnom prípade má činnosť podporovaná opatrením zanedbateľný predpokladaný vplyv na tento environmentálny cieľ, pričom sa zohľadňujú priame aj primárne nepriame účinky počas celého životného cyklu. Nepredpokladajú sa žiadne riziká zhoršenia životného prostredia v súvislosti s ochranou kvality vody a nedostatkom vody, keďže opatrenia prevdepodobne nebudú mať na ne žiadny vplyv. Realizácia výstavby cyklickej infraštruktúry bude pripravená v súlade s európskou legislatívou legislatívou pre posudzovanie vplyvov na životné prostredie vrátane posúdenia rizík zhoršenia životného prostredia v súvislosti s ochranou kvality vody a nedostatkom vody v súlade s rámcovou smernicou EÚ o vode (2000/60/ES).
<i>Obehové hospodárstvo vrátane predchádzania vzniku odpadu a recyklácie</i>	X		

<i>Prevenca a kontrola znečisťovania ovzdušia, vody alebo pôdy</i>	X		
<i>Ochrana a obnova biodiverzity a ekosystémov</i>	X		

Časť 2 kontrolného zoznamu – dodržiavanie zásady „výrazne nenarušiť“

<i>Otázky</i>	<i>Nie</i>	<i>Vecné odôvodnenie</i>
<i>Zmiernenie zmeny klímy: Očakáva sa, že opatrenie povedie k značným emisiám skleníkových plynov?</i>	X	Opatrenie v oblasti výstavby cyklistickej infraštruktúry je oprávnené na oblasť intervencie 075 podľa prílohy IIA Nariadeniu o Mechanizme na podporu obnovy a odolnosti s koeficientom zmeny klímy 100 %. Cieľ opatrenia a povaha oblasti intervencie priamo podporujú cieľ zmiernenia zmeny klímy vytvorením podmienok na ekologickú prepravu. Opatrenie je v súlade a bude rešpektovať ciele a opatrenia Nízkouhlíkovej stratégie rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030 s výhľadom do roku 2050 a jej aktualizáciu. Neočakáva sa, že opatrenie bude škodlivé pre adaptáciu na zmenu klímy, a to z týchto dôvodov: - ide o opatrenie prispievajúce k zmene delby prepravnej práce v prospech environmentálnych spôsobov rekreácie v porovnaní so súčasným spôsobom prepravy do chránených území a v rámci nich, - opatrenia nepredpokladajú zvyšovanie úrovne znečistenia ovzdušia v obytných zónach; ani produkciu emisií skleníkových plynov, - investície celkovo zlepšia verejné zdravie znížením znečistenia emisií a hladiny hluku, zvýšením bezpečnosti a podporou aktívnejšieho životného štýlu. Súčasťou Európskej zelenej dohody je aj znižovanie emisií, na ktorom sa bude musieť podieľať každá forma dopravy, - zníženie počtu naftových pohonov úmerne zníži znečistenie ovzdušia a zníži možnosť klimatických rizík.

<i>Adaptácia na zmenu klímy:</i> Očakáva sa, že opatrenie povedie k zvýšenému nepriaznivému dôsledku súčasnej klímy a očakávanej budúcej klímy na samotné opatrenie alebo na ľudí, prírodu alebo majetok?	X	Opatrenie týkajúce sa výstavby alebo modernizácie infraštruktúry vo fáze realizácie projektovej prípravy – v územnom a stavebnom konaní sa očakáva posúdenie klimatického rizika a zraniteľnosti, pričom sa použijú klimatické prognózy v rámci celého radu budúcich scenárov, ktoré sú v súlade s očakávanou životnosťou navrhovaných objektov a zariadení. Vykoná sa najmä analýza povodňového rizika, rizík súvisiacich so zosuvom pôdy, rizík extrémnych výkyvov počasia a iných vplyvov, pričom sa stanovia segmenty, pre ktoré je potrebné zaviesť osobitné adaptačné riešenia. Závery posúdenia budú následne začlenené do návrhu opatrenia. Opatrenie je v súlade a rešpektuje Stratégiu adaptácie SR na klimatické zmeny (2018). Posúdenie klimatického rizika bude vykonané podľa štandardných kritérií a v rámci štandardných postupov posudzovania vplyvov na životné prostredie v súlade s platnou legislatívou, ktorá bude doplnená o samostatné ustanovenia upravujúce posudzovania vplyvov navrhovaných činností a strategických dokumentov na klimatickú zmenu.
<i>Obehové hospodárstvo a nakladanie s odpadom:</i> Očakáva sa, že opatrenie: i) povedie k výraznému zvýšeniu vzniku, spaľovania alebo zneškodňovania odpadu, s výnimkou spaľovania nerecyklovateľného nebezpečného odpadu, alebo ii) povedie k významnej neefektívnosti priameho alebo nepriameho využívania akéhokoľvek prírodného zdroja v ktorejkoľvek fáze jeho životného cyklu, ktorá nie je minimalizovaná primeranými opatreniami, alebo iii) spôsobí významné a dlhodobé poškodenie životného prostredia v súvislosti s obehovým hospodárstvom?	X	S cieľom zvýšiť podiel ekologickej dopravy opatrenia predpokladajú výstavbu cyklistickej infraštruktúry. Výstavba bude predpokladať obmedzovanie vzniku odpadov počas realizácie stavieb výstavby cyklotrás v súlade s Protokolom EU o nakladaní so stavebným odpadom a odpadom z demolácie, ako aj národnou legislatívou - zákon o odpadoch s prihliadnutím na najlepšie dostupné techniky a opätovného použitia materiálov, pričom budú využívať dostupné systémy triedenia stavebného odpadu. Zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadov bude podliehať prísnyh legislatívnym normám, povoľujúce triedenie odpadov, ako aj ich odstránenie alebo opätovné využitie.

<i>Prevenca a kontrola znečisťovania:</i> Očakáva sa, že opatrenie povedie k výraznému nárastu emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia, vody alebo pôdy?	X	Činnosť, ktorá sa týmto opatrením podporuje, má zanedbateľný predvídateľný vplyv na tento environmentálny cieľ, pričom sa zohľadňujú priame aj primárne nepriame vplyvy počas celého životného cyklu. V súlade so smernicou 2011/92/EÚ sa vo fáze skríningu v rámci procesu posudzovania vplyvov na životné prostredie vyhodnotia významné vplyvy na základe opatrení prijatých na zníženie hluku, prachu a emisií znečisťujúcich látok počas budovania cyklistickej infraštruktúry. Neočakáva sa, že opatrenie povedie k výraznému nárastu emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia, keďže je v súlade s národným programom riadenia znečisťovania ovzdušia. Dôvodom sú najmä sprievodné opatrenia ako rozšírenie používania bicykla a súvisiaca ochrana životného prostredia. Táto forma dopravy pomáha obmedzovať negatívny vplyv automobilovej dopravy, najmä hluk, emisie plynov a prachových častíc. Významné zlepšenie infraštruktúry môže zvýšiť a viesť časť obyvateľov k obmedzeniu používania motorovej dopravy pri každodennej preprave najmä na krátke vzdialenosti v mestách. To vytvára predpoklady na znížovanie podielu plochy určenej pre automobilovú dopravu (dynamickú i statickú) na celkovom verejnom priestore v prospech ekologickej nemotorovej dopravy a zelene.
<i>Ochrana a obnova biodiverzity a ekosystémov:</i> Očakáva sa, že opatrenie bude: i) výrazne poškodzovať dobrý stav a odolnosť ekosystémov alebo ii) poškodzovať stav ochrany biotopov a druhov vrátane tých, ktoré sú v záujme Únie?	X	Opatrenie je oprávnené pre oblasť intervencie 075 v prílohe IIA Nariadenia o Mechanizme na podporu obnovy a odolnosti s koeficientom pre výpočet podpory environmentálnych cieľov 100 %. Opatrenie nebude mať škodlivý vplyv na biodiverzitu a ekosystémy, pretože bude predmetom posúdenia vplyvov na chránené územia, ako aj územia Natura 2000, ktoré bude spĺňať požiadavky smernice o biotopoch a smernice o vtáctve a projekty budú posúdené podľa platnej legislatívy v oblasti posudzovania vplyvov na životné prostredie.

9. Míľniky, ciele a časový rozvrh

9.1 Reforma 1: Reforma krajinného plánovania

Míľnik 1: Prijatie zákona o krajinnom plánovaní do Q4 2022

9.2 Reforma 2: Reforma ochrany prírody a hospodárenia s vodou v krajine

Míľnik 1: Novelizácia zákona o ochrane prírody a krajiny a novelizácia zákona o vodách do Q4 2023

9.3 Investícia 1: Adaptácia regiónov na klimatickú zmenu s dôrazom na ochranu prírody a rozvoj biodiverzity

Cieľ 1: Renaturácia vodných tokov – do Q4 2024 bude obnovených aspoň 52 km vodných tokov

Cieľ 2: Renaturácia vodných tokov – do Q2 2026 bude obnovených aspoň 90 km vodných tokov

Cieľ 3: Majetkové vysporiadanie sa so súkromnými vlastníckmi pozemkov – do Q4 2023 bude vysporiadaných aspoň 14 000 ha pozemkov v chránených územiach

Cieľ 4: Majetkové vysporiadanie sa so súkromnými vlastníkami pozemkov – do Q4 2025 bude vysporiadaných aspoň 27 000 ha pozemkov v chránených územiach

Míľnik 1: Konkrétne projekty pre rozvoj národných parkov Muránska planina a Poloniny budú vypísané na webovej stránke MŽP SR do Q2 2022

10. Financovanie a náklady

Vid' priložený excel.

V prípade investícií nedôjde na úrovni projektov k duplicitnému financovaniu z viacerých zdrojov (napr. zo zdrojov Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti (RRF) a európskych štrukturálnych fondov). S cieľom zamedzenia duplicitnému financovaniu výdavkov na úrovni projektov bude zavedený mechanizmus vzájomnej výmeny informácií o predložených a zazmluvnených žiadostiach o poskytnutie príspevku na financovanie projektov z RRF a európskych štrukturálnych fondov. V rámci predmetného mechanizmu budú využité prostriedky elektronickej výmeny informácií (v prípade európskych štrukturálnych fondov integrovaný technicko-monitorovací systém ITMS, ktorý je vytvorený a funkčný).

10.1 Reforma 1: Reforma krajinného plánovania – 0 mil. EUR

10.2 Reforma 2: Reforma ochrany prírody a hospodárenia s vodou v krajine – 0 mil. EUR

10.3 Investícia 1: Adaptácia regiónov na klimatickú zmenu s dôrazom na ochranu prírody a rozvoj biodiverzity – 159 mil. EUR

Renaturácia vodných tokov a mokradí - 62,4 mil. EUR

Z plánu obnovy sa očakáva renaturácia 97 km čiastkových povodí riek Bodrog, Dunaj, Hron, Morava, Váh. Nakoľko sa v rovnakom časovom období plánujú obdobné investície z fondov EŠIF budú z týchto fondov realizované renaturácie v povodiach riek Hornád, Ipeľ, Nitra, Slaná, Malý Dunaj. Revitalizačné projekty realizované z plánu obnovy majú rôznorodý charakter, budú obsahovať aj nákladnejšie a kratšie renaturácie, ako odstránenie priečných bariér, ale aj dlhšie, menej náročné a menej nákladné revitalizácie menších tokov. Celková suma nákladov na revitalizácie bude závisieť od typu projektov, ktoré bude štát realizovať. Prehľad slovenských projektov potvrdzuje, že jednotková suma revitalizácie silne závisí od šírky toku, typu prác a technického riešenia.

Vysporiadanie sa so súkromnými majiteľmi pozemkov v chránených územiach – 77,5 mil. EUR

Plánovaná alokácia má za cieľ vykúpiť 29 509 ha pozemkov v chránených územiach, ktoré prejdú pod správu ŠOP SR a dosiahnu stav bezzásahovosti. Celková suma je vypočítaná ako priemer odhadovaných lesných a nelesných cien pozemkov vo všetkých slovenských národných parkoch.

Pilotné rozvojové projekty mäkkého turizmu pre NP Poloniny a NP Muránska planina – 16 mil. EUR

Rozvojové projekty budú zamerané na vytvorenie pracovných príležitostí, hlavne v sektore prírodného turizmu, prírode blízkeho obhospodarovania lesa a nadväzujúcich činností. Do výberu podporených činností a investícií v rámci rozvojových projektov budú zapojení všetci miestni aktéri formou účasti v riadiacej a výberovej komisii, ktorá vyberie z predložených projektov na základe kritérií zásady „výrazne nenarušiť“ tie, ktoré v hodnotení dostali najviac bodov.

Administratívne kapacity potrebné pre uskutočnenie vyššie uvedených investícií budú integrálnou časťou investície. Tieto náklady sú nevyhnutné na zabezpečenie personálno-technickej kapacity, majú dočasný charakter a po ukončení realizácie zaniknú. - 3,1 mil. EUR